

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

KANSAINVÄLISET TIEDOKSIANNOT SIVIILI- ASIOISSA

Elina Kirjonen

Opinnäytetyö
Marraskuu 2016
Liiketalouden koulutusohjelma
Oikeudellinen asiantuntijuus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Oikeudellinen asiantuntijuus

KIRJONEN ELINA

Kansainväliset tiedoksiannot siviiliasioissa

Opinnäytetyö 45 sivua, joista liitteitä 3 sivua
Marraskuu 2016

Opinnäytetyö on tehty työelämälähtöisesti, ja sen tavoitteena oli esitellä kansainvälisiin tiedoksiantoihin liittyviä keskeisimpiä sopimuksia ja lakeja. Lisäksi tavoitteena oli nostaa esille Pirkanmaan käräjäoikeudessa käytännön työssä esiin nousevia ongelmatilanteita. Työn tarkoituksena on myös toimia oppaana henkilöille, joille kansainvälinen tiedoksi-antoprosessi ei aihealueena ole tuttu.

Aihe on rajattu koskemaan ainoastaan siviiliasioita. Työssä kerrotaan yleisesti tiedoksi-antoprosessista, kotimaassa käytetyistä tärkeimmistä tiedoksiantotavoista sekä ulkomaan tiedoksiannoista.

Työn tutkimusmenetelminä oli sekä lainopillinen että laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä. Työssä käytetään hyväksi voimassaolevaa lainsäädäntöä, kirjallisuutta, henkilöhaastatteluja sekä kirjoittajan oman työkokemuksen kautta syntynyttä tietämystä. Työn empiirisessä osassa ja henkilöhaastatteluissa tutkitaan käräjäsihteerien, käräjän-otaarin ja kärjäviskaalin subjektiivisia kokemuksia kansainvälisestä tiedoksiantoproses-ista. Haastatteluihin valittiin henkilöitä, joilla oli keskivertoa enemmän kokemusta kan-sainvälisistä tiedoksiannoista, ja jotka olivat työskennelleet käräjäoikeudessa jo pidem-män aikaa. Haastattelut suunnattiin erityisesti käräjäsihteereille heidän tekemän käytän-nön työn ja käytännön työssä ilmenevien ongelmien takia. Haastattelut toteutettiin pää-osin sähköpostitse.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kansainvälisen tiedoksiantoprosessin käytännön työssä on ongelmia. Näitä ongelmia saatiin jossain määrin kartoitettua tämän työn loppu-tuloksena. Monet ongelmakohdat ovat maailmalajuisia eivätkä yksinään Pirkanmaan kär-äjäoikeuden vaikutusvallan piirissä. Työn tuloksena nostetaan esiin neljä kirjoittajan mielestä suurinta ongelma-kohtaa. Näitä ongelma-kohtia on koulutuksen, käsikirjan ja kes-kittämisen puuttuminen, Atlaksen kaltaisen järjestelmän puuttuminen muilta kuin EU-mailta, sähköisen tiedoksiannon kehittäminen sekä sen selvittäminen, miksi kantajat pe-ruuttavat hakemuksiaan, kun selviää, että asianosainen oleskelee ulkomailla.

Asiasanat: kansainvälinen tiedoksianto, tiedoksiantotavat, oikeushallinto

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
Legal Expertise

KIRJONEN ELINA
International Notifications in Civil Cases

Bachelor's thesis 45 pages, appendices 3 pages
November 2016

The thesis was made based on working life and the aim was to introduce the most relevant contracts and laws regarding the international notification process. Furthermore, the aim was to bring out problematic situations in the practical work at the District Court of Pirkanmaa. Moreover, the purpose of the thesis was to work as a guide for people who are not familiar with the international notification process.

The subject was only limited to civil cases. The thesis described the notification process generally, and the most common methods used in the service of summons domestically as well as in international cases.

The thesis used juridical research methods and a qualitative study. The thesis was based on current legislation, literature and interviews as well as on the writer's own expertise developed through work experience. The empirical part of the thesis handled the interviews of legal secretaries, a district judge trainee and a junior district judge and their subjective experiences of the international notification process. The interviewees were selected based on them having above average experience of the international notification process and they have been working at the District Court for a longer time. The interviews were mainly targeted at the legal secretaries because of the problems occurring in the practical work they deal with in the every-day work. The interviews were mainly conducted by email.

In conclusion, there are problems in the practical work of the notification process. To some extent, these problems were discovered as the result of this thesis. Many of the problems are worldwide and not only in the power of the District Court of Pirkanmaa. The writer selected four main problems found in the study. These problems are the lack of training, handbook and centralization, the lack of systems such as Atlas in the countries outside the EU, the development and creation of a digital notification process, and lastly, the problem of plaintiffs canceling a claim when they realize that the other party stays abroad.

Key words: international notification, notification methods, judicial administration

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
1.1	Toimeksiantaja.....	7
1.2	Opinnäytetyön tausta, tarkoitus ja tavoite.....	7
2	SIVIILIOIKEUDEN MÄÄRITTELY	9
3	YLEISTÄ TIEDOKSIANNOISTA	10
3.1	Tiedoksiannon määrittely	10
3.2	Tiedoksiannon vastaanottaja.....	11
3.3	Tiedoksiannot yhtä useammalle ja oikeushenkilölle	12
3.4	Tiedoksiantoprosessissa tapahtuneen virheen korjaaminen.....	12
3.4.1	Ennen ratkaisua havaittu virhe	12
3.4.2	Ratkaisun jälkeen havaittu virhe	13
4	TIEDOKSIANNOT KOTIMAASSA	14
4.1	Tiedoksianto postitse	14
4.2	Tiedoksianto sähköisesti	15
4.2.1	Todisteellinen sähköinen tiedoksianto	16
4.2.2	Tavallinen sähköinen tiedoksianto.....	16
4.3	Tiedoksianto puhelimitse	16
4.4	Haastemiehen toimittama tiedoksianto.....	18
4.5	Sijaistiedoksianto	19
4.6	Tiedoksianto kuuluttamalla.....	20
5	KANSAINVÄLISET TIEDOKSIANNOT	22
5.1	Yleistä kansainvälisistä tiedoksiannoista.....	22
5.2	Oikeusapu käsitteenä annettaessa asiakirjoja tiedoksi.....	23
5.3	Asiakirjojen valmistelu kansainvälistä tiedoksiantoa varten	24
5.4	Postitiedoksianto ulkomaille.....	24
5.5	Haag 1965-valtiot	25
5.6	Pohjoismaat.....	26
5.7	EU-valtiot.....	27
5.8	Tiedoksianto diplomaattista tietä käyttäen	29
5.9	Kansainväliset tiedoksiannot Pirkanmaan käräjäoikeudessa	30
6	PIRKANMAAN KÄRÄJÄOIKEUDESSA TEETETTY KYSELY	32
6.1	Suunnittelu ja toteutus	32
6.2	Vastaukset.....	33
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	37
7.1	Johtopäätökset.....	37
7.2	Pohdinta	39

LÄHTEET	41
LIITTEET	43
Liite 1. Maataulukko	43
Liite 2. Kyselylomake	45

LYHENTEET JA TERMIT

EU	Euroopan unioni
EY	Euroopan yhteisö
EU: tiedoksiantoasetus	Euroopan parlamentin ja Neuvoston asetus (EY) N:o 1393/2007 oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa
Haag 1965	Haagin oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiantoa ulkomailla siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa koskeva yleissopimus, Haag 15.11.1965 (SopS 51/69)
HaastemiesL	Haastemieslaki 27.6.1986/505
HE	Hallituksen esitys
KKO	Korkein oikeus
OK	Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4
Pohjoismaiden tiedoksiantoasetus	Asetus pohjoismaiden keskeisestä oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa 23.6.1975 (SopS 26/75)
SähköAsL	Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa 24.1.2003/13

1 JOHDANTO

1.1 Toimeksiantaja

Pirkanmaan käräjäoikeuden päätoimipaikka sijaitsee Tampereella ja sen tuomiopiiriin kuuluu 22 kuntaa. Vuoden 2016 alussa tuomiopiirin väestömäärä oli yli puoli miljoonaa henkilöä. Henkilöstöä käräjäoikeudessa on 143 henkilöä, joista tuomareita 37. Pirkanmaan käräjäoikeuden toimialueeseen kuuluu seuraavat kunnat: Akaa, Hämeenkyrö, Ikaalinen, Juupajoki, Kangasala, Kihniö, Lempäälä, Mänttä-Vilppula, Nokia, Orivesi, Parkano, Pirkkala, Punkalaidun, Pälkäne, Ruovesi, Sastamala, Tampere, Urjala, Valkeakoski, Vesilahti, Virrat ja Ylöjärvi. (Oikeus.fi: Pirkanmaan käräjäoikeus 2016.)

1.2 Opinnäytetyön tausta, tarkoitus ja tavoite

Viime vuosien aikana voimakas kansainvälistyminen on aiheuttanut sen, että ihmisten oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvät riidat ovat yhä useammin rajat ylittäviä. Suomi on liittynyt kansainvälisiin perus- ja ihmisoikeussopimuksiin sekä Euroopan unioniin. Lisäksi Suomea sitoo useat kansainvälistä oikeusapua ja tiedoksiantomenettelyä koskevat sopimukset ja lait. Kansainvälistymisen myötä tiedoksiantovälimatkat kasvavat, mikä saattaa hidastaa tiedoksiantoprosesseja ja sitä myöten oikeudenkäyntejä. (Jokela, A. 2012. 39.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on toimia oppaana, josta lukija saa kokonaisvaltaisen kuvan tiedoksiantoprosessista. Työssä on hyödynnetty lainsäädäntötutkimuksen ja kirjallisuuden ohessa Pirkanmaan käräjäoikeudessa teetettyä kyselyä sekä kirjoittajan oman työn kautta kertynyttä kokemusta aiheesta. Myös kirjoittajan oma osaaminen on lisääntynyt työtä tehdessä. Ajatus aiheesta löytyi käytännön työssä havaittujen ongelmien kautta. Koska kirjoittaja työskentelee Pirkanmaan käräjäoikeudessa riita-asioiden osastolla, on aihe rajattu siviiliasioihin.

Tavoitteena on kotimaassa käytettyjen tiedoksiantotapojen esittely sekä kansainvälistä tiedoksiantoprosessia säätelevät tärkeimmät lait ja sopimukset. Työn alussa kerrotaan ly-

hyesti tiedoksiannoista ja sen merkityksestä oikeudenkäynnissä. Lisäksi esitellään eri tiedoksiantotavat, jotka ovat käytössä annettaessa asiakirjoja tiedoksi kotimaassa. Kansainvälisten tiedoksiantojen luvussa esitellään keskeisimmät sopimukset ja lait, jotka säätelevät kansainvälistä tiedoksiantoprosessia. Pääpaino on kansainvälisissä tiedoksiannoissa.

Keskeisin työssä käsitelty laki on oikeudenkäymiskaari (1.1.1734/4), jonka luvussa 11 säädetään tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä. Hallituksen esityksen (123/2009, 9) tavoitteena on tiedoksiantojen tehostuminen ja monipuolistaminen oikeudenkäynnissä. Esityksen tarkoituksena ei niinkään ole tiedoksiannon helpottuminen vaikeissa tapauksissa, vaan tavanomaisempien tiedoksiantotilanteiden keventäminen, esimerkiksi puhelintiedoksiannon käytön laajentaminen.

Asetuksista keskeisimpiä ovat EU:n tiedoksiantoasetus sekä Pohjoismaiden tiedoksiantoasetus ja sopimuksista Haag 1965. Työssä on myös esitelty joitakin työn aihealueen kannalta keskeisiä korkeimman oikeuden ratkaisuja. Näkökulma on painottunut kotimaasta ulkomaille lähteviin tiedoksiantoihin eikä niinkään Suomen antamaan oikeusapuun.

Laadullinen tutkimus toteutettiin pääasiassa sähköpostitse, kolme haastatteluista tehtiin kasvotusten. Kirjalliseen kyselyyn haastateltavat saivat keskittyä rauhassa. Kasvotusten tehdyt haastattelut tehtiin henkilöiden omasta toiveesta. Vastaajia oli yhteensä 12, joista kymmenen oli kärjäsihteereitä. Kyselyn tavoitteena oli kartoittaa tiedoksiantoprosessissa mahdollisesti olevia ongelmakohtia. Ennakkokäsitys kirjoittajan oman kokemuksen mukaan oli, että tiedoksiantoprosessissa on ongelmia ja kyselyyn vastanneiden vastaukset vahvistivat tätä käsitystä. Kaikkien kyselyyn vastanneiden vastaukset olivat johdonmukaisia toisiinsa ja kirjoittajan ennakkokäsitykseen nähden. Vastauksissa oli vain hyvin pieniä eroja ja samat ongelmakohtat nousivat esille lähes kaikista vastauksista. Lopussa esiin nostettujen ongelmakohtien on tarkoitus jättää lukija pohtimaan kansainvälisen tiedoksiantomenettelyn kehittämismahdollisuuksia.

2 SIVIILIOIKEUDEN MÄÄRITTELY

Yleisissä tuomioistuimissa prosessin lajit jaotellaan siviiliprosessiin ja rikosprosessiin. Tässä opinnäytetyössä keskitytään olennaisena osana siviiliprosessiin kuuluvaan tiedoksiantomenettelyyn niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Siviilioikeus tutkii yksityishenkilöiden välisiä oikeussuhteita. Linnan (2012, 12) mukaan siviiliprosessi tarkoittaa riita-asian oikeudenkäyntiä, jonka tavoitteena on yksityisoikeudellisen vaateen toteuttaminen kanteella. Toisin sanoen sen tarkoituksena on antaa kantajan aineellisoikeudellisille vaatimuksille oikeussuojaa. Siviilioikeuteen kuuluu lisäksi perhe- ja perintöoikeus (Linna 2012, 12).

Siviilioikeuden katsotaan jakautuvan yleiseen yksityisoikeuteen sekä erityiseen yksityisoikeuteen. Jaottelu ei toimi perustana ainoastaan lainsäädännön systematiikalle, vaan jako toimii myös perustana tuomioistuinlaitoksen toiminnalle. Pirkanmaan käräjäoikeudessa jaottelu on toteutettu niin, että siellä toimii neljä lainkäyttöosastoa sekä hallinto-osasto. Lainkäyttöosastoiden yhteydessä toimii hakemusasioiden yksikkö sekä summaaristen asioiden yksikkö. Hallinto-osaston yhteydessä toimii asiakaspalvelu- ja kirjaamoyksikkö sekä tiedoksiantoyksikkö. (Oikeusministeriön Intranet 2013.)

3 YLEISTÄ TIEDOKSIANNOISTA

3.1 Tiedoksiannon määrittely

Tiedoksiannolla yleisissä tuomioistuimissa tarkoitetaan asianosaiselle tai muulle oikeudenkäynnissä kuultavalle henkilölle todistettavasti annettua tai lähetettyä ilmoitusta. Tiedoksiannon tehtävänä on saattaa asianosaisen tietoisuuteen häntä vastaan nostettu oikeudenkäynti. (Jokela 2012, 519.) Pirkanmaan käräjäoikeudessa määrällisesti eniten tiedoksiantotyötä teettää summaariset eli riidattomat velkomusasiat joiden määrä vuonna 2015 oli yli 32 000 kappaletta (Oikeusministeriön Intranet 2013).

Jotta oikeudenkäyntien sujuvuus voidaan varmistaa parhaalla mahdollisella tavalla, on tiedoksiannon toimittamisen oltava mahdollisimman nopeaa ja yksinkertaista. Toisaalta tiedoksiannon on tapahduttava laissa määrätyllä tavalla. Sen on oltava todisteellista, sillä sen tarkoituksena on turvata vastapuolen kuulemisperiaatteen toteutuminen. (Jokela 2012, 519.) Kuulemisperiaate tarkoittaa asianosaisille varattua mahdollisuutta tulla kuuluksi asiassaan. Kuulemisperiaatteen toteuttaminen on tuomioistuimen vastuulla. (Ervo 2008, 76.) Tiedoksiannon muotovaatimusten tarkoituksena on varmistaa, että tieto oikeudenkäynnistä on tosiasiallisesti saavuttanut vastapuolen, ja että tällä on ainakin ollut mahdollisuus saada tieto vireillä olevasta oikeudenkäynnistä. (Jokela 2012, 519)

Tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä säädetään oikeudenkäymiskaaren (1.1.1734/4) luvussa 11 (690/1997). OK 11 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuin voi antaa tiedoksiannon suorittamisen henkilökuntaansa kuuluvan tehtäväksi. Pirkanmaan käräjäoikeudessa haastemiehet toimittavat pääasiassa tiedoksiannot, vaikka toki muullakin henkilökunnalla on tähän valtuudet. OK 11 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tiedoksiannolle on asetettava määräpäivä tiedoksiannon toimittamiselle sekä mahdollisesti muita tarkempia ohjeita tiedoksiannon toimittamisesta.

3.2 Tiedoksiannon vastaanottaja

Pääsääntöisesti asianosaiselle osoitettu tiedoksianto on toimitettava tälle itselleen. Asianosaisen vajaavaltaisuuden vuoksi tämä saattaa olla kuitenkin vailla oikeudenkäyntikielloisuutta. Tällöin tiedoksianto on toimitettava sille, jolla on oikeus käyttää vajaavaltaisen puhevaltaa. Vajaavaltaisen puhevaltaa voi käyttää edunvalvoja tai muu lakimääräinen edustaja. Vajaavaltaisella saattaa kuitenkin olla oikeus käyttää puhevaltaansa, jolloin tiedoksianto toimitetaan hänelle itselleen. (Lappalainen 2001, 48-49.)

OK 11 luvun 4 §:n 3 momentin mukaan tiedoksianto voidaan toimittaa myös siten, että asianosaista edustava julkinen oikeusavustaja tai asianajaja antaa asiakirjan henkilökohteisesti edustamalleen asianosaiselle. Hallituksen esityksen (123/2009, 12) mukaan asianosaisen oikeusturvan vuoksi mahdollisuus olisi kuitenkin rajattu. Tiedoksiannon voisi toimittaa ainoastaan kyseisessä asiassa asianosaista edustavalle asianajajalle tai julkiselle oikeusavustajalle, jotka ovat valvonnan alaisia.

Edunvalvoja voidaan määrätä tilanteissa, joissa asianosainen on esimerkiksi sairauden tai kateissa olon vuoksi estynyt hoitamaan asiaansa. Tällöin edunvalvojalla on oikeus ottaa vastaan päämiehensä nimissä tiedoksianto oikeudenkäynnissä. (Lappalainen 2001, 49.)

OK 12 luvun 4a §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin voi oikeudenkäynnin vireille tultua määrätä asianosaiselle oikeudenkäyntiä varten edunvalvojan asianosaisen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen tai muun syyn vuoksi, jolloin edunvalvoja voi ottaa vastaan tiedoksiannon.

Asiakirja voidaan antaa myös tiedoksi asianosaisen valtuuttamalle henkilölle. Valtuutus voi olla myös niin sanottu pysyväisvaltakirja, jolloin se ei koske ainoastaan yhtä asiaa vaan sen katsotaan koskevan kaikissa asioissa toimitettavia tiedoksiantoja. Valtuutuksen on oltava sellainen, että siitä ilmenee, että valtuutetun on oikeus ottaa asiakirja vastaan. Valtuutus koskee myös tilanteita, joissa tiedoksianto haetaan postista tai otetaan vastaan suoraan haastemieheltä. (Lappalainen 2001, 52.)

3.3 Tiedoksiannot yhtä useammalle ja oikeushenkilölle

Pääsäännön mukaan tiedoksianto on toimitettava jokaiselle asianosaiselle erikseen. Joissain tapauksissa asianosaisten suuren lukumäärän vuoksi tiedoksiannon toimittaminen jokaiselle asianosaiselle erikseen voi olla hankalaa. Tällöin on mahdollista tehdä ilmoitus asiakirjan pääasiallisesta sisällöstä, tiedoksiannon saajasta ja asiakirjojen nähtävillä olosta samoin kuin tehtäisiin kuulutustiedoksiannossa. (Jokela 2012, 540-542.) Kuulutustiedoksiannosta kerrotaan tarkemmin luvussa 4.6. OK 11 luvun 11 §:n mukaan tiedoksiannon ajankohtana pidetään sitä hetkeä, kun ilmoitus on julkaistu Virallisessa lehdessä. OK 11 luvun 12 §:n mukaan tiedoksianto valtiolle toimitetaan aluehallintovirastolle tai suoraan sille viranomaiselle, joka käyttää asiassa valtion puhevaltaa. OK 11 luvun 13 §:n mukaan tiedoksiannot kunnalle taas toimitetaan pääasiassa suoraan kunnanjohtajalle. OK 11 luvun 14 §:n 1 momentista ilmenee, että muille oikeushenkilöille tiedoksiannot toimitetaan sellaiselle, jolla on oikeus edustaa tiedoksiannon vastaanottajaa. 14 §:n 1 momentin mukaan esimerkiksi osakeyhtiöiden osalta katsotaan asiakirjan tulleen toimitetuksi yhtiölle, jos sen ottaa vastaan hallituksen jäsen, toimitusjohtaja tai muu sellainen, jolla on oikeus edustaa yhtiötä. 14 §:n 2 momentista sekä 15 §:stä ilmenee, että kuolinpesien ja konkurssipesien osalta tiedoksianto tulee toimittaa pesänhoitajalle.

3.4 Tiedoksiantoprosessissa tapahtuneen virheen korjaaminen

3.4.1 Ennen ratkaisua havaittu virhe

Riita-asioissa tiedoksiantomenettelyssä tapahtunut virhe otetaan tutkittavaksi ainoastaan silloin, kun tiedoksiannon vastaanottaja ei noudata hänelle annettua kehotusta tai tekee siitä väitteen ensimmäistä kertaa puhevaltaa käyttäessään. Tämä tarkoittaa sitä, että tiedoksiantomenettelyn lainmukaisuus on tahdonvaltainen prosessinedellytys. Koska tiedoksiannosta huolehtiminen kuuluu pääsääntöisesti tuomioistuimelle, ei tiedoksiannon toimittamatta jättäminen tai prosessissa tapahtunut virhe saa aiheuttaa sitä, että kanne jätettäisiin tutkimatta. (Jokela 2012, 542-543.) OK 11 luvun 18 §:n 2 momentin mukaan, jos asianosainen tekee väitteen siitä, ettei tiedoksiantoa ole toimitettu asianmukaisella tavalla, tulee tuomioistuimen lykätä käsittelyä tai asettaa uusi määräaika lausuman tai vastauksen antamiselle. Edelleen 18 §:n 2 momentin mukaan: ”jos asianosainen ei ole saanut

tiedoksi annettavia asiakirjoja, ne on annettava hänelle ilmoitettaessa käsittelyn lykkäämisestä tai uudesta määräajasta.”

3.4.2 Ratkaisun jälkeen havaittu virhe

OK 12 luvun 15 §:n 1 momentin mukaan asianosaisella on mahdollisuus vedota tiedoksiantoprosessissa tapahtuneeseen virheeseen vielä ratkaisun annon jälkeenkin. Asianosaisella on oikeus hakea yksipuolisen tuomion kumoamista siinä tuomioistuimessa, jossa ratkaisu on annettu. Saman pykälän mukaan takaisinsaantia tulee hakea kirjallisesti 30 päivän kuluessa siitä, kun yksipuolinen tuomio on todisteellisesti annettu tiedoksi asianosaiselle. OK 12 luvun 15 §:n 2 momentista ilmenee, että takaisinsaantihakemuksessa asianosaisen on mainittava sellainen syy, jolla olisi voinut olla merkitystä asian ratkaisemisessa. Tällainen syy voi olla esimerkiksi tiedoksiantoprosessissa tapahtunut virhe. Voi olla, että asianosainen ei tosiasiallisesti ole saanut asiakirjoja tiedokseen. Asiassa on voitu antaa yksipuolinen tuomion, jolloin asianosainen voi takaisinsaantihakemuksessaan vedota tiedoksiannossa tapahtuneeseen virheeseen.

4 TIEDOKSIANNOT KOTIMAASSA

4.1 Tiedoksianto postitse

OK 11 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimen huolehtiessa tiedoksiannosta voidaan tiedoksianto toimittaa lähettämällä asiakirja asianosaiselle joko postitse saantitodistusta vastaan tai vastaanottotodistuksella, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja palauttaa määräpäivään mennessä todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta. Pirkanmaan kärjäoikeudessa saantitodistuksen käyttö annettaessa asiakirjaa tiedoksi ei ole niin suuressa käytössä kuin vastaanottotodistuksen käyttäminen. Sen sijaan saantitodistusta käytetään ulkomaan tiedoksiannoissa. Saantitodistusta käytetään myös tilanteissa, joissa asianosaisella ei ole vakituista osoitetta, jolloin todistus on toimitettava poste restante -osoitteeseen. Poste restante tarkoittaa noutopostipalvelua, josta henkilö noutaa itse postitoimistosta postinsa (Helsingin sanomat 2013). Tiedoksiannon toimittaminen postitse on halvempi ja joustavampi tapa saada tiedoksianto toimitettua, mikä tarkoittaa, että sen käyttö vähentää oikeudenkäynnin kustannuksia ja lisää sen nopeutta.

Saantitodistusta käytettäessä postille ilmoitetaan, mihin mennessä tiedoksiannon saantitodistusta vastaan on tapahduttava. Saantitodistuksen vastaanottajan on käytävä postitoimipaikassa ja kuitattava saantitodistus, jotta tiedoksianto voidaan katsoa tapahtuneeksi. (Lappalainen 2001, 45.)

Vuoden 1993 alioikeuksien menettelyuudistuksen myötä tuomioistuimet voivat toimittaa tiedoksiantoja myös pelkällä kirjeellä vastaanottotodistusta vastaan, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja sen määräpäivään mennessä palauttaa allekirjoitettuna ja päivättyinä. Tällöin vastaanottaja saa asiakirjan suoraan osoitteeseensa. (Lappalainen 2001, 45.) Hallituksen esityksen (79/1993) mukaan asianosaisen on ilmoitettava tuomioistuimelle oikeudenkäyntiosoite, johon asianosaisen asiaa koskevat asiakirjat voidaan toimittaa.

Pirkanmaan kärjäoikeudessa vastaanottotodistusta tiedoksiantotapana käytetään paljon sen edullisuuden ja helppokäyttöisyyden ansiosta. Kärjäoikeuden henkilökuntaan kuuluva työntekijä eli yleensä sihteeri laatii tiedoksiantoasiakirjat. Asiakirjat lähetetään sähköisen järjestelmän kautta ensin postin järjestelmään, josta haaste jatkaa matkaa kirjeenä

asianosaiselle. Asianosainen allekirjoittaa ja päivää vastaanottotodistuksen, jonka palauttaa takaisin kärjäoikeuteen. Allekirjoituspäivämäärä katsotaan tiedoksiantopäiväksi, josta alkaa kulua vastausaika. Jos asianosainen ei palauta vastaanottotodistusta määräpäivään mennessä, asia siirretään haastemiesjärjestelmään, jolloin haastemies hoitaa haasteen tiedoksi antamisen asianosaiselle.

OK 11 luvun 3a §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin voi myös toimittaa asiakirjan tiedoksiannon lähettämällä asiakirjan suoraan postitse vastaanottajalle. OK 11 luvun 3a §:n 2 momentista ilmenee, että asianosaisen katsotaan saaneen asian tiedoksi seitsemäntenä päivänä siitä, kun asiakirja on annettu postin kuljetettavaksi. Tällöin asiakirjaan tulee merkitä se päivä, jolloin se on annettu postin kuljetettavaksi.

4.2 Tiedoksianto sähköisesti

Sähköisestä tiedoksiannosta säädetään laissa sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (24.1.2003/13). Vuoden 2010 tiedoksiantouudistuksen myötä mahdollistettiin myös sähköisellä tiedonsiirtomenetelmällä tapahtuvat tiedoksiannot. Tämän tiedoksiantouudistuksen myötä voidaan tiedoksianto toimittaa sähköisenä viestinä vastaanottotodistusta vastaan asianosaisen ilmoittamalla tavalla. Asianosaiselle voidaan lähettää esimerkiksi sähköpostin liitetiedostona tiedoksi annettavat asiakirjat sekä todistuslomake tiedoksiannosta. (Jokela 212, 526.) Rautiainen toteaa, että ”mikään kansainvälinen tiedoksianto (tai kansainvälistä oikeusapua) koskeva järjestely ei nimenomaisesti estä sähköisen tiedoksiantotavan käyttämistä tai sen rinnastamista postitiedoksiantoon” (Rautiainen 2012, 44). Hallituksen esityksen (123/2009, 10) mukaan sähköisiä viestintävälineitä tulisi käyttää enemmän. Esityksessä todetaan kuitenkin myös, että sähköisen tiedoksiannon laajentaminen on käytännössä vaikeaa. Erityisesti haasteiden tiedoksianto asianosaiselle on vaikeaa, koska tuomioistuimella ei ole tietoa, millaisia sähköisiä välineitä asianosaisella on käytössään. Esimerkiksi Pirkanmaan kärjäoikeudessa sähköinen tiedoksianto on vähäisessä käytössä sekä kotimaan että ulkomaan tiedoksiannoissa.

4.2.1 Todisteellinen sähköinen tiedoksianto

SähkAsL:n 18 §:n 1 momentin mukaan asiakirja, joka voidaan lain mukaan toimittaa postitse saantitodistusta vastaan, voidaan asianosaisen suostumuksella antaa tiedoksi myös sähköisenä viestinä, ei kuitenkaan telekopiona. Viranomaisen on 1 momentin mukaan myös ilmoitettava, että asiakirja on asianosaisen noudettavissa viranomaisen osoittamasta paikasta. Saman pykälän 2 momentin mukaan asianosaisen tai tämän edustajan on tunnistauduttava asiakirjaa noutaessaan. Tämä tarkoittaa, että tunnistautumisessa on käytettävä tunnistautumistekniikkaa, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen. Saman pykälän 3 momentin mukaan asiakirja katsotaan annetun tiedoksi, kun asiakirja on noudettu viranomaisen osoittamasta paikasta.

4.2.2 Tavallinen sähköinen tiedoksianto

SähkAsL 19 §:n 1 momentin mukaan asiakirjat, joita ei tarvitse toimittaa tiedoksi saantitodistusta vastaan, voidaan antaa tiedoksi asianomaiselle sähköisenä viestinä hänen suostumuksellaan. Saman pykälän 1 momentissa kuitenkin todetaan, että jos asianosaisen yksityisyyden suojaaminen tai esimerkiksi oikeuksien turvaaminen sitä edellyttää, asiakirjan tiedoksiantoon on sovellettava todisteellisen sähköisen tiedoksiannon säännöksiä.

4.3 Tiedoksianto puhelimitse

Puhelintiedoksianto mahdollistettiin vuoden 2010 tiedoksiantouudistuksessa. Puhelintiedoksiantoa voidaan käyttää kaikissa yleisissä tuomioistuimissa ja kaikissa asiaryhmissä. (Jokela 2012,528.) Lähtökohtaisesti kaikenlaisia asiakirjoja voidaan antaa tiedoksi puhelimitse poikkeuksena kuitenkin haasteet, joista ainoastaan OK 11 luvun 3b §:n 1 momentissa tarkoitettuja summaarisia haasteita voidaan antaa puhelimitse tiedoksi. Rajoitus on tehty sen vuoksi, että usein haasteen laajuus ja laatu estäisivät sen antamisen tiedoksi puhelimitse. Sen takia vain suhteellisen suppeat ja yksinkertaiset haasteet voidaan antaa tiedoksi puhelimitse. (Jokela 2012, 528.)

Pirkanmaan käräjäoikeudessa summaariset velkomusasiat koostuvat pääasiassa kulutusluottosopimukseen perustuvista saatavista, pikavipeistä, palvelusopimukseen perustuvista

saatavista, huoneenvuokrasaatavista, vuokrasopimuksen purkamisasiosta sekä irtaimen kaupan perustuvista velkomusasioista. Pääsääntöisesti suurin osa summaarisista asioista voidaan antaa tiedoksi puhelimitse ja näin käytännössä tehdäänkin sen helppouden ja edullisuuden takia. Poikkeuksena on kuitenkin vuokrasopimuksen purkamiseen liittyvät asiat, joissa haastemiehen tulee toimittaa haaste vastaajalle henkilökohtaisesti. Vuokrasopimuksen purkamisen katsotaan olevan laadultaan sellainen, ettei haastetta voida antaa asianosaiselle tiedoksi puhelimitse.

Pirkanmaan käräjäoikeudessa puhelintiedoksianto tapahtuu siten, että asiakirjan merkityksellinen sisältö kerrotaan asianosaiselle puhelimesta. Asianosaisen on oltava Suomessa eli puhelintiedoksiantoa ei saa toimittaa muualle kuin kotimaassa olevalle henkilölle. Tämä voidaan varmistaa esimerkiksi siten, että asianosaiselta tiedustellaan hänen osoitettaan tai kysytään sen hetkistä olinpaikkaa. Merkitykselliseksi sisällöksi katsotaan asiakirjan vaatimukset, niiden perusteet ja mahdollisen kantajan tiedot. Asianosaiselle kerrotaan myös oikeudenkäyntiprosessin kulusta ja sen seurauksista. OK 11 luvun 3b §:n 2 momentissa todetaan, että asiakirjaa ei saa antaa tiedoksi asianosaiselle, jos on vähäisenkin epäilyksi siitä, ettei tämä ymmärrä haasteen merkitystä tai sen seurauksia.

HE 123/2009:ssä todetaan: ”Puhelintiedoksianto ei varmuutensa kannalta eroa olennaisesti haastemiestiedoksiannosta. Tiedoksiannon vastaanottajaan saadaan puhelimitse reaaliaikainen suullinen yhteys. Vastaanottajan henkilöllisyys pystytään myös puhelimitse varmistamaan kysymysten avulla. Todisteelliseen postitiedoksiantoon verrattuna puhelintiedoksiannon etuna on, että asiaa voidaan selittää vastaanottajalle myös vapaamuotoisesti ja vastata hänen mahdollisiin kysymyksiinsä. Vastaanottaja saattaa olla esimerkiksi sellainen ylivelkaantunut henkilö, jonka kyky asioiden hallintaan on heikentynyt.”

Hallituksen esityksestä selviää, että uuden tiedoksiantotavan käyttöönotto on ollut tarpeellista erityisesti summaaristen asioiden valtavan määrän takia. Puhelintiedoksiannolla on haluttu lisätä kustannustehokkuutta ja helpottaa tiedoksiantoprosessia. Lain esitöissä on mainittu, että on kuitenkin kiinnitettävä huomiota oikeusturvakysymyksiin. Tiedoksiantoa puhelimitse on harkittava aina tapauskohtaisesti. (HE 123/2009, 10.)

Puhelun jälkeen asianosaiselle lähetetään postitse asiakirja mahdollisine liitteineen sekä täytetty tiedoksiantotodistus. Toinen kappale tiedoksiantotodistuksesta täytetään ja säilytetään tuomioistuimen käyttöä varten. Tiedoksiantotodistuksesta ilmenee kantajan tiedot,

tiedoksiannon vastaanottaja, tiedoksiannon aika ja paikka sekä sen toimittaja. Puhelintiedoksiannon voi toimittaa haastemies tai kansliahenkilökuntaan kuuluva henkilö, käytännössä siis sihteeri.

4.4 Haastemiehen toimittama tiedoksianto

Haastemiehen toimittama tiedoksianto tulee kysymykseen tilanteissa, joissa syystä tai toisesta edellä tarkastellut posti- tai puhelintiedoksianto eivät onnistu. Tuomioistuin voi jättää tiedoksiannon toimittamisen haastemiehen tehtäväksi tilanteissa, joissa tiedoksiantoa ei ole saatu toimitettua muulla tavoin. Haastemiestiedoksiantoa käytetään myös, jos voidaan olettaa, ettei tiedoksianto onnistuisi muuten kuin suoraan haastemiehen välityksellä. Tiedoksianto voidaan jättää haastemiehen tehtäväksi myös muissa tilanteissa, jos tähän on painava syy. (Jokela 2012, 530.) Tällainen painava syy on esimerkiksi summaarisina asioina käsiteltävät vuokrasopimuksen purkamisasiat ja häätöasiat. (Oikeusministeriön Intranet 2013.) Hallituksen esityksen (123/2009, 11) mukaan haastemiestiedoksianto on toissijainen tiedoksiantotapa ja sitä tulisi käyttää vain, jos postitiedoksianto ja/tai puhelintiedoksianto ovat epäonnistuneet.

Haastemieslain (27.6.1986/505) 3 §:n 1 momentin mukaan ”haastemiehen tehtävänä on antaa viranomaisen tai yksityisen pyynnöstä toimialueellaan tiedoksi tuomioistuimen tai muun viranomaisen päätöksiä sekä haasteita, kutsuja, ilmoituksia ja muita asiakirjoja.”

HaastemiesL:n 4 §:n mukaan jokaisella on velvollisuus antaa haastemiehelle tämän pyytämät tarpeelliset tiedot asianosaisen henkilöllisyyden selvittämiseksi. Lisäksi haastemiesL:n 4 a §:n 1 momentin mukaan haastemiehillä on laajat valtuudet saada eri yhteisöiltä ja laitoksilta tarvittavat osoite-, puhelin- sekä muut henkilötiedot yhteydenottoa varten. HaastemiesL:n 5 §:stä selviää, että haastemiehillä on myös oikeus saada virka-apua poliisilta tiedoksiannon toimittamiseksi.

4.5 Sijaistiedoksianto

OK 11 luvun 7 §:n 1 momentissa kerrotaan, että sijaistiedoksianto tarkoittaa asiakirjojen luovuttamista jollekin asianosaisen lähipiiriin kuuluvalle henkilölle, jolta asiaosaisen voidaan olettaa saavan ne tiedokseen. Sijaistiedoksiantoa voidaan käyttää tilanteessa, jossa haastemies on yrittänyt tavoittaa asiaosaista tai henkilöä, jolla asianosaisen puolesta olisi oikeus vastaanottaa tiedoksianto, mutta ei ole tätä haastemiehelle asetettuun määräpäivään mennessä tavoittanut.

Erityisen ratkaisevaa sijaistiedoksiannon käyttämisessä on se, että asianosaisen voidaan olettaa välttelevän tiedoksiantoa. Ratkaisussa KKO:2006:69 on tarkasteltu edellytyksiä käyttää sijaistiedoksiantoa. Tapauksessa haastemiehellä on ollut tiedossaan ainoastaan asianosaisen postilokero-osoite. Koska asianosaista ei oltu tavoitettu postilokero-osoitteeseen jätettyjen yhteydenottopyyntöjen avulla, oli asiassa päädytty tekemään sijaistiedoksianto. Korkein oikeus katsoi, ettei ainoastaan postilokero-osoitteeseen jätetyt yhteydenottopyynnot osoittaneet asianosaisen vältelleen tiedoksiantoa. Sijaistiedoksianto on käytettävissä, vaikka asianosainen olisi ilmoittanut väestötietorekisteriin ainoastaan postilokero-osoitteensa. Korkein oikeus kuitenkin toteaa, että etsiminen tällaisesta paikasta ei yleensä ole mahdollista. Etsiminen on tällöin suoritettava muilla keinoilla, joita kyseisessä tapauksessa ei oltu käytetty. Edellytyksiä ei näin ollen sijaistiedoksiannon tekemiselle ollut ollut.

Sijaistiedoksiantoa tehtäessä on varmistuttava siitä, että asianosaisella tosiasiallisesti on asuinpaikka Suomessa. Ulkomailla olevalle henkilölle ei saa tehdä sijaistiedoksiantoa. Asianosaiselle lähetetään postitse ilmoitus sijaistiedoksiannosta ja ilmoitetaan, mistä ja mihin saakka asiakirjat ovat noudettavissa. (Seppälä 2012, 85.) OK 11 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan tiedoksianto voidaan toimittaa luovuttamalla asiakirjat asianosaisen asuinpaikan poliisilaitokselle.

Sijaistiedoksianto on käytössä yleisissä tuomioistuimissa pääasiassa riita- ja hakemusasioissa. Sijaistiedoksianto on käytettävissä myös konkurssiasioissa pakoilevalle velalliselle. (Oikeusministeriön Intranet 2013.)

4.6 Tiedoksianto kuuluttamalla

OK 11 luvun 9 §:n 1 momentissa sanotaan seuraavaa: ”Jollei tiedoksiannon vastaanottajan eikä hänen tiedoksiannon vastaanottamista varten valtuuttamansa olinpaikasta voida saada tietoa, tuomioistuimien huolehtii tiedoksiannon toimittamisesta kuuluttamalla.”

Tiedoksianto kuuluttamalla on usein viimeinen keino yrittää tavoittaa asianosaista ja tulee kysymykseen silloin, kun asianosaisen olinpaikasta ei ole tietoa. Tuomioistuimen tulee olla täysin vakuuttunut siitä, että asianosaisen olinpaikka on tuntematon ennen kuin kuulutus voidaan suorittaa (Jokela 2012, 534). Esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO:2011:40 on ollut kyse kuulutustiedoksiannon edellytyksistä. Tapauksessa tuomarin katsottiin syyllistyneen virkavelvollisuuden rikkomiseen jättämällä tarkistamatta asianosaisten osoitetiedot uudelleen Belgian viranomaisilta. Asianosaisille oltiin ensin lähetetty asiakirjat postitiedoksiantona, joka oli epäonnistunut. Ilman muita selvityksiä, oli asiassa tehty kuulutustiedoksianto. Asianosaiset pystyivät jälkeensä osoittamaan, että heidän osoitteensa olisi ollut selvitettävissä väestörekisteristä. Korkeimman oikeuden mukaan ennen kuulutustiedoksiantoa tuomioistuimen on pyrittävä toimittamaan tiedoksianto kaikkia muita mahdollisia keinoja käyttäen. Tapauksessa tuomioistuimen olisi pitänyt ennen kuulutustiedoksiannon käyttämistä vähintäänkin tarkistaa osoitetiedot uudelleen väestötietorekisteristä. Voidaan siis sanoa, että oikean tiedoksiantotavan selvittämistä saatetaan joutua tekemään prosessin aikana useitakin kertoja.

Kuulutus tulee kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa asianosaista ei tavoiteta Suomesta, mutta saadaan tieto, että tämä on poistunut maasta tietämättä kuitenkaan, minne. Kuulutusta ei siis voida tehdä, jos saadaan tieto siitä, missä valtiossa asianosainen oleilee tai mikä asianosaisen asuinosoite toisessa valtiossa on. Tällaisessa tilanteessa tiedoksianto voidaan ainoastaan tehdä toisen valtion viranomaisten kautta tai postitiedoksiantona. Ratkaisussa KKO:2001:46 korkein oikeus on katsonut, että haasteen tiedoksianto oli toimitettu virheellisesti. Kyseisessä tapauksessa haasteasiakirjoja oli yritetty antaa tiedoksi Ruotsissa oleskeleville asianosaisille postitse saantitodistusta vastaan. Koska postitiedoksianto oli epäonnistunut, oli tiedoksianto toimitettu kuuluttamalla. Tiedoksianto katsottiin virheelliseksi, koska asianosaisten osoitetietoja ei oltu pyritty selvittämään eikä toimittamaan asiakirjoja paikallisten viranomaisten välityksellä. Korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenee, että kuuluttamisen tarkoitus on olla viimesijainen keino toimittaa tiedoksianto.

Kuulutustiedoksianto toimitetaan pitämällä asiakirja nähtävillä tuomioistuimen kansliassa ja julkaisemalla ilmoitus asiakirjan sisällöstä Virallisessa lehdessä. Lehdessä julkaistavan kuulutuksen lisäksi ilmoitus tulee laittaa nähtäville tuomioistuimen ilmoitustaululle. Tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen silloin, kun ilmoitus on julkaistu Virallisessa lehdessä. (Jokela 2012, 535.)

Pirkanmaan käräjäoikeudessa kuulutustiedoksiantoa ei käytetä usein, ei pelkästään sen takia, että se on niin sanotusti viimeinen hätävarakeino vaan myös sen korkeiden kustannusten takia. Usein kantajat haluavat ennemmin perua asian käräjäoikeudesta siitä syystä, että kantajan intressi suhteessa kuuluttamisen kustannuksiin on suhteellisen pieni.

5 KANSAINVÄLISET TIEDOKSIANNOT

5.1 Yleistä kansainvälisistä tiedoksiannoista

Yksityisoikeudellisia asiakirjoja koskevat pyynnöt toisesta valtiosta tulevista tiedoksiannoista siirtyivät vuoden 2015 lakiuudistuksen myötä aluehallintovirastoilta käräjäoikeuksien tehtäväksi. Asiasta säädetään laissa kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla (2015/426). Laissa tarkoitettuun kansainväliseen oikeusapuun kuuluu oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedoksianto (Aluehallintoviraston tiedotteet 2015). Hallituksen esityksen (216/2014, 17-18) mukaan asiakirja voidaan antaa tiedoksi postitse tai suoraan, lähetettävien ja vastaanottavien viranomaisten välityksellä, konsuliviranomaisten välityksellä tai diplomaattisten edustajien välityksellä. Lakia oikeusavusta sovelletaan, jollei Euroopan unionin lainsäädännöstä, Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta tai muusta laista muuta johdu (Aluehallintoviraston tiedotteet 2015).

OK 11 luvun 8 §:n mukaan tuomioistuin huolehtii pääsääntöisesti asiakirjojen lähettämisestä ulkomaan viranomaiselle. Asiakirjat lähetetään ulkomaan viranomaiselle siten kuin siitä on erikseen säädetty tai kuten asianosaisen valtion kanssa on sovittu. Tiedoksiantomenettelyssä sovelletaan eri sopimuksia sen mukaan, onko asiakirjojen vastaanottaja toisessa Pohjoismaassa, EU-valtiossa, Haagin vuoden 1965 tiedoksiantosopimukseen kuuluvassa valtiossa vai jossain muussa valtiossa. (Oikeusministeriön Intranet 2013.)

Yleensä asiakirjat voidaan lähettää postitse suoraan ulkomailla olevalle asianosaiselle niin sanottuna kansainvälisenä postitiedoksiantona. Jotkut valtiot kuitenkin ovat rajoittaneet postitiedoksiannon käytön mahdollisuutta, joten nämä varaukset on tarkistettava kunkin kansainvälisen sopimuksen osalta erikseen (Oikeusministeriön Intranet 2013.)

5.2 Oikeusapu käsitteenä annettaessa asiakirjoja tiedoksi

Siviiliprosessissa kansainvälisellä oikeusavulla tarkoitetaan erilaisten asiakirjojen tiedoksiantoa toisessa valtiossa, todistelun virallista vastaanottamista ulkomailla sekä virkaiteitse tapahtuvaa tietojen hankkimista ulkomaisesta oikeusjärjestyksestä (Koulu 2003, 169).

Kansainvälisen oikeusavun käsite on kattava, mutta alla olevassa käsitellään nimenomaisesti tuomioistuinten välistä yhteistyötä riita-asioissa. Oikeusavun pyytäminen ja antaminen tapahtuvat tyypillisesti kansainvälisten sopimusten pohjalta. Ennen oli tavallisempaa, että valtiot säätivät erityislakeja oikeusavusta. Tiedoksiantoa koskevat järjestelyt ovat monesti päällekkäisiä, jolloin tiedoksiantoon saattaa liittyä useampi sopimus samanaikaisesti. Tämän takia lähettävä valtio turvautuukin pääsääntöisesti siihen sopimukseen, joka yksittäisessä tilanteessa on nopein ja edullisin. Tällöin on otettava huomioon se, että Euroopan unionin säädökset toteuttavat unionin oikeusjärjestyksen ensisijaisuutta. Valtioiden voivat antaa toiselle valtiolle oikeusapua ilman siihen velvoittavaa sopimustakin. Toisaalta valtiolla ei ole velvollisuutta oikeusapua antaa, jos siihen nimenomaisesti velvoittavaa sopimusta ei ole olemassa. Suomi antaa käytännössä kansainvälistä oikeusapua kaikille sitä pyytävälle valtioille, jos Suomen oikeusjärjestys sen vain sallii. (Koulu 2003, 171.)

Tiedoksiantopyyntö voidaan toimittaa joko suoraan tai keskusviranomaisen kautta. Suorassa oikeusavussa asiakirjat lähetetään suoraan toisen valtion tuomioistuimeen, joka huolehtii tiedoksiannosta sekä palauttaa tiedoksiantotodistuksen oikeusapua pyytäneelle tuomioistuimelle. Suora oikeusapu on yleisesti ottaen nopeaa ja yksinkertaista. Pohjoismainen oikeusapu sekä Euroopan unionin tiedoksiantomenettely perustuu tälle suoran yhteydenpidon periaatteelle. Suoran oikeusavun on todettu toimivan hyvin maissa, joiden oikeusjärjestykset ovat toistensa kanssa samankaltaiset. Valtioiden, joiden oikeusjärjestelmät ja -kulttuurit eroavat toisistaan huomattavasti, on usein helpoin turvautua keskusviranomaisjärjestelmään. Tässä järjestelyssä yhteydenpito tapahtuu keskitetysti, jota varten jokainen valtio on nimennyt keskusviranomaisen. Keskusviranomainen on useimmiten oikeusministeriö. (Koulu 2003, 172-173.)

5.3 Asiakirjojen valmistelu kansainvälistä tiedoksiantoa varten

Tavallisimmin tarvittavat asiakirjat lähetettäessä tiedoksiantopyyntöä ulkomaan viranomaiselle ovat tiedoksiantopyyntö, joka voi olla tehty vakiolomakkeelle tai vapaamuotoisena saatteenä. Lisäksi tarvitaan tiedoksi annettavat asiakirjat sekä niiden mahdolliset käännökset. Tiedoksiantopyyntö tulee olla joko vastaanottavat valtion virallisella kielellä tai kielellä, jonka vastaanottava valtio on hyväksynyt. (Euroopan oikeudellinen verkosto 2016.)

Työn helpottamiseksi tuomioistuimilla on käytössään tiedoksiantopyyntöä varten yleisimmin käytetyt asiakirjapohjat, jotka on laadittu kielillä, joita eniten tarvitaan. Nämä kielet ovat englanti, espanja, ranska, ruotsi, saksa, venäjä sekä viro. Asiakirjapohjia on laadittu muun muassa seuraavia asiakirjoja varten: haaste riita-asiassa, kutsu istuntoon riita-asiassa, lausumapyyntö, ilmoitus ratkaisun antamisesta sekä vastaanottotodistus. Tiedoksi annettavien asiakirjojen osalta tulee tarkistaa käännösvaatimukset sovellettavasta sopimuksesta. Mahdollisista haastehakemuksen ja sen liitteiden tilaamisesta vastaa hakija. Tuomioistuimet sen sijaan vastaavat omien asiakirjojensa, esimerkiksi haasteiden ja kutsujen, käännättämisestä. Käännösten on aina oltava virallisen kielenkääntäjän tekemiä. (Oikeusministeriön Intranet 2013.)

5.4 Postitiedoksianto ulkomaille

Asiakirjat voidaan yleensä lähettää postitse suoraan ulkomaille asuvalle henkilölle. Kansainvälisessä postitusmenettelyssä noudatetaan saantitodistusmenettelyä, mutta vastaanottajan asuinvaltion lain mukaan määräytyy, saadaanko tällaista tiedoksiantotapaa käyttää. (Euroopan oikeudellinen verkosto 2016.)

Niiden valtioiden osalta, jotka ovat kansainvälisiin sopimuksiin viitaten ilmoittaneet vastustavansa postitiedoksiantoa, ei asiakirjoja voida lähettää asianosaiselle postitse. Tällaisia valtioita ovat esimerkiksi Norja, Sveitsi, Turkki, Kiina ja Venäjä. (Oikeusministeriön Intranet 2013.)

EU:n tiedoksiantoasetuksen 14 artiklan mukaan jäsenvaltio saa toimittaa tiedoksiannon toiseen jäsenvaltioon postitse kirjattuna kirjeenä vastaanottotodistusta tai vastaavaa käyttäen. Jos asiakirjoja ei ole käännetty, vastaanottajalle on lähetettävä myös 8 artiklan mukainen lomake oikeudesta kieltäytyä vastaanottamasta asiakirjaa. (Oikeusministeriön Intranet 2013.)

5.5 Haag 1965-valtiot

Tärkeä kansainvälinen sopimus on Haagin vuoden 1965 oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksianto ulkomailla siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa koskeva yleis-sopimus. Haagin sopimuksen mukaan tiedoksianto tapahtuu keskusviranomaisen välityksellä. Suomessa keskusviranomaisena toimii oikeusministeriö. Lähettäviä viranomaisia Suomessa ovat käräjäoikeudet, hovioikeudet sekä korkein oikeus. Vastaanottavia viranomaisia ovat käräjäoikeudet. Oikeusministeriö on niin sanottu keskusyksikkö. (Seppälä 2012, 83.)

Asiakirjojen tiedoksi antaminen ja kansainvälinen oikeusapu ovat jo pitkään tukeutuneet Haagin sopimukseen (Koulu 2003, 173). Siihen on koottu kaikki tarvittavat kansalliset menettelysäännökset, jotka koskevat keskinäistä oikeusapua annettaessa asiakirjoja tiedoksi yksityisoikeudellisissa asioissa. Haagin sopimus riita-asiain oikeudenkäyntiä koskevasta menettelystä on vuodelta 1954, mutta sitä on paranneltu ja täydennetty vuoden 1965 sopimuksella (Oikeusministeriö 2013). Tiedoksiantomenettelyssä voidaan siis soveltaa Haagin sopimusta, kun valtio kuuluu sopimuksen piiriin, se ei ole EU-valtio eikä sen osalta tule sovellettavaksi pohjoismainen oikeusapusopimus. Tällaisia valtioita ovat esimerkiksi Australia, Intia, Kanada, Kiina, Sveitsi ja Yhdysvallat. (Oikeusministeriön Intranet 2013.)

Yleisimmät menettelytavat ovat joko postitiedoksianto tai tiedoksianto keskusviranomaisen välityksellä. Asiakirjat voidaan lähettää postitse suoraan sopimusvaltiossa olevalle asianosaiselle, jos valtio ei ole tehnyt varaumaa sopimuksen 10 artiklan a kohtaan. Esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO:2006:28 yksipuolisen tuomion asiakirjat oli toimitettu Turkkiin kantajan asiamiehelle. Tämä oli pyytänyt paikallista notaaria toimittamaan tiedoksiannon. Useisiin valtioihin asiakirjat voidaankin toimittaa suoraan,

mutta koska Turkki on tehnyt varauman artiklan 10 kohtaan a, asiakirjat tulisi aina toimittaa keskusviranomaisen kautta. Korkein oikeus katsoi, ettei yksipuolisen tuomion tiedoksianto ollut ollut pätevä.

Tiedoksianto voidaan myös lähettää keskusviranomaisen välityksellä, joka Suomessa on oikeusministeriö. Oikeusministeriö lähettää tiedoksiantopyynnön sopimusvaltion keskusviranomaiselle josta vastaus palautetaan suoraan tuomioistuimelle. Oikeusministeriön kansainväliseen yksikköön toimitetaan kahtena kappaleena pyyntölomake, tiedoksi annettavat asiakirjat, tarvittaessa käännökset sekä mahdolliset maksukuitit. (Oikeusministeriön Intranet 2013.)

Sopimusvaltioiden on mahdollista kieltäytyä tiedoksi antamisesta, jos tiedoksianto olisi vastoin sen valtion oikeusjärjestyksen perusteita, joka tiedoksiantopyynnön ottaa vastaan. Tiedoksiannosta kieltäytyminen tulee kuitenkin kyseeseen todella harvoin, sillä yleensä pelkkä tiedoksianto ei sisällä tällaista oikeusjärjestyksen perusteiden loukkausta. (Koulu 2003, 173.)

5.6 Pohjoismaat

Pohjoismaiden kesken tulee yleissopimuksen sijaan sovellettavaksi pohjoismainen oikeusapusopimus. Pohjoismaiden tiedoksiantoasetuksessa tiedoksiantopyyntö toimitetaan suoraan toisen sopimusvaltion viranomaiselle. (Koulu 2003, 174.)

Tiedoksianto voidaan kuitenkin lähettää postitiedoksiantona Ruotsiin, Tanskaan ja Islantiin. Norja vastustaa postitiedoksiantoa. Pohjoismaista oikeusapusopimusta sovelletaan, jos tiedoksianto lähetetään viranomaisen välityksellä. Pohjoismaisen oikeusapusopimuksen perusteella tehdyssä tiedoksiantopyynnössä, pyyntö toimitetaan suoraan toisen sopimusvaltion asianosaisen viranomaiselle. (Oikeusministeriö 2013.) Esimerkiksi jo kappaleessa 4.6 esitellyssä tapauksessa KKO:2001:46 tiedoksiantoa oli yritetty toimittaa postitiedoksiantona, kuten Ruotsiin saa pohjoismaisen oikeusapusopimuksen perusteella tehdä. Postitiedoksianto oli kuitenkin epäonnistunut. Tiedoksiantoa pidettiin virheellisenä, koska osoitetietojen selvittämisen ja viranomaistiedoksiannon sijaan asiassa oli käytetty kuulutustiedoksiantoa. Pohjoismaisen oikeusapusopimuksen mukaan tiedoksianto-

pyyntö olisi tullut toimittaa suoraan Ruotsin viranomaiselle, jonka olisi tullut ainakin yrittää toimittaa tiedoksianto ennen kuin asiassa olisi voitu edes harkita kuulutustiedoksiantoa.

Pyyntöä varten lähetävillä tahoilla on Suomessa käytössä pyyntöä varten olevat lomakkeet. Tiedoksi annettavat asiakirjat on laadittava norjan, ruotsin tai tanskan kielellä tai mukana on oltava käännös jollekin mainituista kielistä. Käännöksiä ei kuitenkaan tarvita, jos vastaanottaja ottaa asiakirjan vastaan vapaaehtoisesti tai on muuten oikeusturvanäkökohdat huomioon ottaen perusteltua antaa asiakirjat ilman käännöksiä. Ruotsiin tiedoksiantopyyntö lähetetään lääninhallitukseen, joita on 21, Norjaan suoraan paikalliseen alioikeuteen, joita on 79, samoin kuin Tanskaan. Islantiin tiedoksiantopyyntö lähetetään oikeusministeriölle. (Oikeusministeriön Intranet 2013.)

5.7 EU-valtiot

EU-valtioiden välillä sovelletaan EU:n tiedoksiantoasetusta. Asetuksen syntymisen taustalla oli yleinen tyytymättömyys Haagin sopimuksen tiedoksiantojärjestelmään, jonka seurauksena valmisteltiin aluksi oma erillinen sopimus, joka muutettiin direktiiviluonnokseksi ja direktiiviluonnos unionin asetukseksi. Asetus koskee tiedoksiantoa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa. Haagin sopimuksessa tyytymättömyyttä on herättänyt erityisesti sen määräyksien tulkitseminen eri tavalla eri valtioissa. Asetuksen tavoitteena on ollut sekä yhtenäisemmän tulkintakäytännön luominen, mutta myös tiedoksiantoprosessin nopeuden lisääminen. Tiedoksiantoasetus korvaa Haagin sopimuksen unionin jäsenvaltioiden välillä. (Koulu 2003, 176.)

Asetuksen pääperiaatteena on tiedoksiantopyynnön lähettäminen suoraan paikallisviranomaiselle. Tämän tulee huolehtia tiedoksiannon toimittamisesta oman maansa lain mukaisesti tai lähettävän viranomaisen pyytämien menettelyin, ellei tämä ole vastaanottavan valtion lainsäädännön vastaista. (Oikeusministeriön Intranet 2013.)

Tuomioistuinmenettelyn tehokkuus edellyttää, että asiakirjoja voidaan lähettää suoraan valtioiden nimeämien paikallisten yksiköiden välillä. Kaikissa jäsenvaltioissa tiedoksiannoista ei huolehdi viranomaiset, vaan valtiot nimeävät vastaanottavat ja lähettävät tahot

tai henkilöt. Keskusviranomaisista ei ole kuitenkaan täysin luovuttu, sillä jäsenvaltiot nimeävät kansallisen keskusyksikkönsä, vaikka ne eivät huolehdiakaan lähtökohtaisesti yksittäisistä tiedoksiannoista. (Euroopan unionin julkaisutoimisto 2013.)

Yleisimmät menettelytavat ovat joko postitiedoksianto tai tiedoksianto viranomaisen välityksellä (Oikeusministeriön Intranet 2013). Tiedoksiantoasetuksen mukaan postitiedoksianto voidaan asetuksen artiklan 14 mukaan postittaa suoraan vastaanottajalle kirjattuna kirjeenä vastaanottotodistusta tai vastaavaa käyttäen. Artiklan 8 säännökset asiakirjojen käännöksistä koskevat myös postitiedoksiantoa eli jos käännöksiä ei ole, pyyntöön on liitettävä asetuksen mukainen vakiolomake kieltäytymismahdollisuudesta. Asetuksen artiklan 4 mukaan tiedoksiantopyyntö lähetetään suoraan toisen jäsenvaltion vastaanottavalle viranomaiselle, jotka löytyvät oikeusministeriön alaisesta Atlaksesta, josta haku tapahtuu maittain joko postinumeron tai kaupungin perusteella. Asiakirjojen mukaan liitetään vakiolomakkeelle laadittu pyyntö ja tarvittaessa asiakirjojen käännökset (Oikeusministeriön Intranet 2013).

Tiedoksiantopyynnön suuntautuessa EU-maahan, käräjäoikeus kääntää tarvittavat asiakirjat Atlaksessa, jossa ne kääntyvät vastaanottavan valtion kielelle. Mahdollisia tarvittavia asiakirjoja voi olla esimerkiksi pyyntö asiakirjan tiedoksi antamisesta sekä vastaanottotodistus. Käytännössä sihteerit hoitavat asiakirjojen valmistelun tiedoksiantoa varten. (Seppälä 2012, 85.)

Vakiolomakkeet on täytettävä vastaanottavan valtion virallisella kielellä tai kielellä, jonka jäsenvaltio on ilmoittanut hyväksyvänsä. Vaihtoehtokieleksi on muissa valtioissa paitsi Luxemburgissa ilmoitettu englanti. Asiakirjoja ei tarvitse lähtökohtaisesti kääntää. Vastaanottaja voi kuitenkin kieltäytyä vastaanottamasta asiakirjaa, jollei se ole laadittu kielellä, jota vastaanottaja ymmärtää tai jollei asiakirjan kieli ole vastaanottavan jäsenvaltion virallinen kieli. (Oikeusministeriön Intranet 2013.) Tiedoksiantoasetuksen 6 artiklan mukaan vastaanottavan valtion on vastaanotettavaan asiakirjat viipymättä ilmoitettava lähettäneelle taholle sen vastaanottaneen asiakirjat. Tiedoksiantoasetuksen 7 artiklan mukaan vastaanottavan valtion on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet, jotta asiakirja saadaan annettua tiedoksi asianosaiselle mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kuukauden kuluttua asiakirjojen vastaanottamisesta. Esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO:2008:48 on ollut kyse siitä, onko viranomainen toteuttanut kaikki tarvittavat toimenpiteet tiedoksiannon toimittamiseksi. Tiedoksiantoa Espanjaan

oli yritetty ensin postitse. Postitiedoksiannon epäonnistuttua, oli tiedoksianto yritetty toimittaa viranomaisten välityksellä. Jälkeenpäin kävi ilmi, että sekä posti- että viranomais-tiedoksianto olivat epäonnistuneet, koska asianosaisen asuintalon numero oli muuttunut. Asianosainen pystyi osoittamaan, että hänen osoitetietonsa olisivat olleet viranomaisten selvitettävissä kotikaupunkinsa rekisteristä. Korkein oikeus katsoi, ettei asiassa oltu tehty kaikkia tarvittavia toimenpiteitä osoitteen selvittämiseksi. Lisäksi korkein oikeus katsoi ratkaisussaan, että osoitetietojen oikeellisuus olisi pitänyt kyseenalaistaa, kun sekä posti- että viranomais-tiedoksianto olivat ilmoitettuun osoitteeseen epäonnistuneet.

Kun toimenpiteet asiakirjan tiedoksi antamiseksi on tehty, lähettävälle viranomaiselle on laadittava ja lähetettävä todistus vakiolomaketta käyttäen. Joihinkin maihin suoritettu viranomaisen EU-tiedoksianto on maksullinen. (Euroopan unionin julkaisutoimisto 2013.)

5.8 Tiedoksianto diplomaattista tietä käyttäen

Yllä mainittujen sopimusten ulkopuolisiin maihin voidaan tiedoksiannot toimittaa diplomaattista tietä eli ulkoasiainministeriön kautta, sillä muutoin Suomen laissa ei ole nimenomaisesti säädetty siitä, miten tiedoksianto tulee toimittaa ulkomailla (Oikeusministeriö 2013). Kansainvälisen prosessioikeuden säännön mukaan vastaanottavan valtion lain mukaisesti toimitettu tiedoksianto katsotaan päteväksi, jos se ei ole ristiriidassa Suomen oikeusjärjestyksen kanssa (Seppälä 2012, 85).

On olemassa valtioita, joiden kanssa Suomella ei ole olemassa voimassa olevaa sopimusta tiedoksiantojen toteuttamisesta. Käytännössä monet valtiot kuitenkin antavat oikeusapua ilman siihen velvoittavaa sopimustakin. Diplomaattista tietä lähetetään tiedoksiantopyynnöt pääsääntöisesti kolmessa tapauksessa:

1. Diplomaattista tietä käytetään tilanteessa, jossa vastaanottajavaltio on liittynyt Haagin sopimukseen. Haagin sopimusta on esitelty luvussa 5.5. Tällaisin maita ovat esimerkiksi Japani, Turkki ja Egypti.
2. Diplomaattista tietä käytetään myös silloin, kun vastaanottajavaltio on sopinut Suomen kanssa siitä, että sen ja Suomen välisiin suhteisiin sovelletaan Suomen ja

Yhdistyneiden kuningaskuntien välistä sopimusta oikeudellisesta menettelystä siiviili- ja kaupallisuontoisissa asioissa. Tätä sopimusta sovelletaan lähetettäessä asiakirjoja eräisiin Yhdistyneisiin kuningaskuntiin kuuluviin merentakaisiin alueisiin, joita ovat esimerkiksi Bermuda ja Caymansaaret.

3. Diplomaattista tietä käytetään myös, jos vastaanottajavaltio ei ole liittynyt kansainvälisiin oikeusapua koskeviin sopimuksiin eikä ole tehnyt oikeusapua koskevaa sopimusta Suomen kanssa. Tällaisia valtioita ovat muun muassa Kuuba, Thaimaa ja Vietnam. (Oikeusministeriön Intranet, 2013.)

Tiedoksiantopyyntö yllä mainituissa tilanteissa edellyttää yleensä alkuperäisiä asiakirjoja ja niiden virallisia käännöksiä vastaanottavan valtion kielelle sekä vapaamuotoista pyyntöä tiedoksiannosta ulkoasiainministeriölle. Asiakirjat lähetetään kahtena kappaleena suoraan tuomioistuimesta ulkoasiainministeriöön. Asiakirjojen mukaan tulee liittää myös tiedoksiantotodistus käännöksineen. (Oikeusministeriön Intranet 2013.)

5.9 Kansainväliset tiedoksiannot Pirkanmaan käräjäoikeudessa

Tieto siitä, että asianosainen ei ole kotimaassa, tulee virkamiehelle useimmiten haastemieheltä. Usein jo haastemies on tehnyt selvitystyötä asianosaisen ulkomaisesta osoitteesta. Jos haastemies ei ole saanut henkilön ulkomaista osoitetta selville, tämä laatii estetodistuksen ja selvityksen siitä, mitä eri rekistereitä on tarkistettu ja mitä muita toimenpiteitä on tehty. Estetodistuksen tarkoituksena on toimia virallisena asiakirjana siitä, ettei asianosaista yrityksistä huolimatta ole tavoitettu. Virkamiehen on myös varmistettava, että Pirkanmaan käräjäoikeus on toimivaltainen forum asian käsittelyyn. Estetodistuksen saatuaan virkamies ottaa yhteyttä kantajaan, jolta tiedustellaan jatkotoimenpiteitä. Kantaja voi joko yrittää selvittää ulkomaisen osoitteen, peruuttaa asian tai pyytää käräjäoikeudelta kuulutuksen tekemistä. Kuulutuksen tullessa kyseeseen, käräjäoikeuden on varmistuttava siitä, että asianosaisen olinpaikkaa ei tosiasiallisesti tiedetä.

Jos asianosaisen osoite ulkomailla on tiedossa, virkamies selvittää, onko postitiedoksianto kirjattuna kirjeenä mahdollinen vastaanottavaan valtioon. Postitiedoksianto on mahdollinen useisiin EU-maihin. Postitiedoksiannon ollessa mahdollinen, voidaan tiedoksi-

anto koittaa suorittaa tätä tapaa käyttäen. Esimerkiksi summaarisessa asiassa kärjäsihteerit voi itse tehdä päätöksen postitiedoksiannosta tiedoksiantotapana. Usein asia kuitenkin siirretään kärjänotaarin, kärjäviskaalin tai kärjätuomarin käsiteltäväksi, joka päättää tiedoksiantotavan ja sihteerit tekee käytännön työn. Pirkanmaan kärjäoikeudessa sihteerit, notaarit ja tuomarit tekevät tiivistä yhteistyötä ja usein ratkaisu oikean tiedoksiantotavan käytöstä tehdään yhdessä.

Mikäli postitiedoksianto ei ole mahdollinen tai se on epäonnistunut, yritetään tiedoksiantoa kohdemaan viranomaisen kautta. Virkamiehen on selvitettävä muun muassa asiakirjojen kääntäminen ja milloin ja missä tilanteessa asiakirjoja tulee kääntää. Useimmiten kantajan tulee käännettää kärjäoikeudelle toimittamansa asiakirjat. Kärjäoikeus käännettää omat asiakirjansa. Tämä osaltaan hidastaa oikeudenkäyntiä, kun käännosten valmistumista odotetaan. Käännoksien tilaaminen myös lisää kantajan kuluja.

Pirkanmaan kärjäoikeudessa käytetään kansainvälisten tiedoksiantojen apuvälineenä Euroopan siviilioikeudellista Atlasta. Atlaksen avulla voidaan etsiä tarvittavat tuomioistuimet ja muut viranomaiset. Järjestelmässä voi lisäksi täyttää tiedoksiannossa tarvittavia lomakkeita, jotka ohjelma kääntää halutulle kielelle. Järjestelmän kautta asiakirjoja voidaan myös lähettää ja vastaanottaa. (Euroopan siviilioikeudellinen Atlas.) EU-ulkopuolisiin maihin ei ole olemassa Atlaksen kaltaista ohjelmaa, jossa saisi käännettyä asiakirjoja vastaanottavan valtion kielelle tai helposti tarkistettua viranomaista, jolle tiedoksiantopyyntö tulisi toimittaa. EU:n ulkopuolisten maiden osalta tulee selvittää, mihin sopimukseen kyseinen maa kuuluu ja toimia kyseisen sopimuksen mukaisesti. Lisäksi Pirkanmaan kärjäoikeudessa käytetään Oikeusministeriön Intranetin ohjeistuksia kansainvälisistä tiedoksiannoista sekä Euroopan oikeusportaalia. Oikeusministeriö on laatinut tuomioistuinten käyttöön myös maataulukon (Liite 1), jota käytetään apuvälineenä kansainvälisissä tiedoksiannoissa siviiliasioissa.

6 PIRKANMAAN KÄRÄJÄOIKEUDESSA TEETETTY KYSELY

6.1 Suunnittelu ja toteutus

Osana opinnäytetyötä toteutettiin kysely (Liite 2: Kyselylomake), jonka tarkoituksena oli kartoittaa Pirkanmaan käräjäoikeudessa työskentelevien virkamiesten henkilökohtaisia kokemuksia liittyen kansainvälisiin tiedoksiantoihin. Ohjeet kansainvälisistä tiedoksiannoista ovat sinänsä selkeitä, mutta käytännön työssä ilmenee usein ongelmia.

Laadullinen tutkimusmenetelmä valittiin siksi, että haluttiin kartoittaa käräjäoikeudessa työskentelevien virkamiesten kokemuksia heidän oman näkökulmansa kautta. Laadullisen tutkimusmenetelmän tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Se tehdään yleensä harkinnanvaraisella otannalla ja sen tavoitteena on tutkia haastateltavien näkemyksiä ja kokemuksia. Haastattelu voidaan toteuttaa lomakehaastatteluna, avoimena haastatteluna tai teemahaastatteluna. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä keskeistä on aineiston laatu eikä niinkään sen määrä. (Proakatemian esseepankki 2015.)

Tarkoituksena oli selvittää epäkohtia käytännössä esiintyvien ongelmatilanteiden kautta. Tätä varten tarvittiin virkamiesten subjektiivisia kokemuksia kansainvälisistä tiedoksiannoista. Kyselyyn vastasi monipuolisesti eri asiaryhmiä käsitteleviä käräjäsihteereitä, käräjänotaari sekä kärjäviskaali. Suurin osa kyselyyn vastanneista oli sihteereitä, koska Pirkanmaan käräjäoikeudessa sihteerit tekevät pääasiassa tiedoksiantoihin liittyvän käytännön työn. Vastaajia oli yhteensä kaksitoista ja heistä kaksi oli miehiä ja kymmenen naisia. Sihteereiden osuus vastaajista oli kymmenen. Lisäksi kyselyyn vastasi yksi käräjänotaari sekä yksi kärjäviskaali. Vastausprosentti kyselyyn oli 100 %. Kysely pyrittiin kohdistamaan henkilöille, joilla on jo useamman vuoden ajalta kokemusta kansainvälisistä tiedoksiannoista. Kyselyt toteutettiin suurimmaksi osaksi niin, että kyselylomake lähetettiin sähköpostilla. Kolme kyselyistä toteutettiin haastatteluiden muodossa. Haastatteluiden pohjana toimi sama lomake, joka lähetettiin sähköpostilla. Kyselyssä kysyttiin muun muassa omista kokemuksista, ohjeiden selkeydestä ja toimivuudesta sekä parannusehdotuksista.

Kyselyn vastaukset olivat kauttaaltaan johdonmukaisia ja vastasivat kirjoittajan oman työkokemuksen kautta tulleeeseen enakkokäsitykseen kansainvälisistä tiedoksiannoista.

Kirjoittajan ennakkokäsitys oli, että tiedoksiantoprosessissa on ongelmia. Kyselyn tavoitteena oli kartoittaa tiedoksiantoprosessissa ilmeneviä ongelmakohtia ja tehdä niihin parannusehdotuksia. Parannusehdotukset löytyvät kappaleesta seitsemän.

6.2 Vastaukset

Kaikki kyselyyn vastanneet 12 virkamiestä kokivat, että kansainväliset tiedoksiannot onnistuvat hyvin vaihtelevalla menestyksellä. Vastauksien mukaan on hyvin vaikeaa etukäteen ennustaa sitä, tuleeko tiedoksianto onnistumaan tai kuinka kauan tiedoksiantoprosessi tulee kestämään. Yhdeksän kyselyyn vastanneista mainitsi, että EU:n sisällä tiedoksiannot toimivat yleisesti ottaen hyvin, vaikkakin poikkeuksia toki on. Kyselyn vastauksissa mainittiin, että tiedoksiannon onnistumiseen vaikuttavat erityisesti vastaanottavan maan viranomaisten aktiivisuus ja myötävaikuttaminen tiedoksiannon onnistumiseksi sekä asianosaisen yhteistyöhalukkuus. Kyselyyn vastanneista kuusi kertoi, että käytännössä on hyvin yleistä, että kantaja peruuttaa hakemuksen esimerkiksi pienen saatavan takia. Kyselyyn vastanneet kertoivat myös, että monet kantajat ovat sitä mieltä, että tiedoksianto ulkomaille on liian hidas, työläs tai kallis prosessi.

Kyselyyn vastanneista viisi kertoi, etteivät vastaanottavat valtiot suinkaan aina ilmoita lähettäneelle taholle saapuneesta tiedoksiantopyynnöstä. Yksi vastanneista mainitsi myös, että prosessi on lähettävän tahon kannalta hyvin passiivinen. Asiakirjojen lähettämisen jälkeen lähettäjätaho ei juurikaan tiedä, mitä kohdemaassa käytännössä tiedoksiannon toimittamiseksi tehdään tai missä kohtaa tiedoksiantoprosessi on. Viisi vastaajista kertoi myös, että lähettäjätaho saa mahdollisesti ainoastaan kuittauksen siitä, että asiakirjat on otettu vastaan ja tiedoksiannon onnistuttua tiedoksiantotodistuksen tai epäonnistuttua estetodistuksen.

Kyselyyn vastanneista puolet kertoi heillä olevan hyviä kokemuksia kirjattuna kirjeenä lähetetystä postitiedoksiannosta. Yhdeksän kyselyyn vastanneista kuitenkin mainitsi, että oli kyseessä sitten mikä tahansa tiedoksiantotapa, selvitystyötä on tehtävä huomattavan paljon. Kolme vastanneista kertoi, että sähköinen tiedoksiantotapa on hyvin vähäisessä käytössä kansainvälisissä tiedoksiannoissa. Asia herätti ihmetystä vastaajissa eivätkä he osanneet eritellä syytä sille, miksi sähköistä tiedoksiantoa ei käytetä.

Kahdeksassa vastauksessa kerrottiin, että tiedoksiantoprosessissa käytettävästä Atlas-järjestelmästä löytyy helposti käytettävissä olevat tiedoksiantotavat kohdemaan mukaan sekä vastaanottavat viranomaiset. Lomakepohjat ovat selkeät ja helpot täyttää, mutta niiden täyttämisen koetaan olevan hidasta. Yksi vastaajista kertoi kokevansa Atlaksen sekavaksi. Itse järjestelmää myös kritisoitiin vanhentuneeksi ja koettiin sen olevan hyvin paljon yleistä tietoteknistä kehitystä jäljessä, vaikka itse järjestelmän perusajatus asiakirjojen kääntämisestä toiselle kielelle onkin hyvä. Yksi vastaajista kuitenkin kertoi, että ohjeistukset ja ohjelmat ovat kehittyneet paljon viimeisen muutaman vuoden aikana.

Oikeusministeriön Intranet ja sen ohjeistukset kansainvälisistä tiedoksiannoista koetaan neljän kyselyyn vastanneet mielestä sekaviksi. Tietoa kyllä löytyy, mutta sen etsiminen on toisinaan työlästä ja aikaa vievää. Intranet ei ole yhden vastaajan sanojen mukaan käyttäjäturvallinen. Ongelmaksi koettiin myös se, että kansainvälisiä tiedoksiantoja saapuu harvakseltaan, joten niiden tekemiseen ei synny rutiinia. Tietoa on etsittävä monesta eri paikasta, jolloin se on hidasta ja erilaisten lomakkeiden täyttäminen hidastaa työtä entisestään. Yksi vastaajista mainitsi, että kokeneempien kollegoiden apu on korvaamaton. Kaksi kyselyyn vastanneista kertoi, ettei prosessissa ole heidän kohdallaan ilmennyt suuria ongelmia, vaan tiedoksiantopyynnön tekeminen on aina ollut kohtuullisen helppoa.

Kaikkien kyselyyn vastanneiden mukaan Euroopan ulkopuolisiin maihin tiedoksiannon toimittaminen on jossakin määrin hankalaa. Neljässä vastauksessa kerrottiin, että tiedoksiantomaksujen selvittäminen on vaikeaa ja aikaa vievää, joskin tarpeellista koska jotkut maat haluavat maksun etukäteen. Näiden tietojen selvittämiseksi on vastauksien mukaan tietoa etsittävä useasta eri paikasta.

Kyselyyn vastanneiden mukaan yleisimpiä maita, joihin postitiedoksiantoja tai tiedoksiantopyyntöjä lähetetään ovat Viro, Ruotsi ja Espanja. Nämä kolme maata nousivat esille jokaisesta vastauksesta. Vastauksista pystyi tulkitsemaan, että jokainen tiedoksiantotilanne on hyvin erilainen ja sen onnistumiseen vaikuttaa usea seikka. Eri henkilöiden kokemukset tietystä maasta voivat olla hyvin vaihtelevia. Tiedoksiannot Espanjaan koettiin toimiviksi, mutta kestävästi liian pitkään. Yksi vastaajista jopa mainitsi, että on kokenut Espanjan viranomaiset passiivisiksi, mikä hidastaa tiedoksiantoprosessia. Viranomaisten passiivisuuden koetaan muidenkin maiden kohdalla aiheuttavan prosessin hidastumista. Puolet kyselyyn vastanneista mainitsi, että joistain maista takaisin saapuvat

asiakirjat ovat epäselviä eikä niistä ensi näkemältä tiedä, onko asiakirjat saatu annettua tiedoksi vai onko kyseessä esimerkiksi estetodistus. Muutamassa vastauksessa nostettiin esille, että kuitenkin esimerkiksi Ruotsista saapuvat tiedoksiantotodistukset ovat kokemusten mukaan aina selkeitä. Lähes kaikkien kyselyyn vastanneiden mukaan eri valtioilla tuntuu olevan eri käytäntöjä tiedoksiannon toimittamisesta.

Kaikkien kyselyyn vastanneiden kokemusten mukaan, mitä kauemmaksi tiedoksianto pitäisi toimittaa sitä hankalampaa se on. Aasian maihin sekä Afrikkaan tiedoksi antaminen voi olla hyvin hidasta ja byrokraattista. Yhdessä vastauksessa mainittiin, että asiakirjat saatetaan palauttaa tyhjinä ne lähettäjätaholle esimerkiksi niissä olevan kirjoitusvirheen takia. Myös muihin Euroopan ulkopuolisiin maihin tiedoksi antamisen on koettu olevan hidasta ja hankalaa. Yksi vastaajista kuitenkin mainitsi, että Australiaan tiedoksi-antojen on koettu onnistuvan hyvin. Tiedoksi-antojen koetaan kaikkien kyselyyn vastanneiden mukaan onnistuvan hyvin Eurooppaan sekä muihin niin sanottuihin sivistysvaltioihin.

Kymmenessä vastauksessa kerrottiin, että tiedoksiannon onnistumiseen vaikuttaa myös sen asianosaisen yhteistyöhalukkuus, jolle tiedoksianto pitäisi toimittaa. Asianosainen saattaa olla muuttanut ulkomaille vain väliaikaisesti tai vaihtaa osoitettaan usein, jolloin viranomaisten saattaa olla vaikea pysyä perässä siitä, missä asianosainen kulloinkin asuu. On myös yleistä, että asianosainen pakoilee viranomaisia. Yksi kyselyyn vastanneista kertoi vastauksessaan seuraavasta tilanteesta: Tyypillisessä tilanteessa asianosainen muuttaa väliaikaisesti ulkomaille oikeudenkäynnin vireille tulon jälkeen. Asianosaisen osoitetta ulkomaille ei saada selville, mutta haastemies saa henkilöön yhteyden esimerkiksi puhelimitse. Haastemies ei voi antaa haastetta tiedoksi puhelintiedoksi-antona, koska näin ei saa toimia, jos henkilö oleilee ulkomaille. Asianosaista ei voida myöskään kuuluttaa, koska kuulutustiedoksiannon edellytyksenä on, ettei asianosaisen olinpaikkaa tosiasiallisesti tiedetä. Asianosainen saattaa puhelimitse ilmoittaa, että on kuitenkin palaamassa Suomeen jonkin tietyn lyhyehkön ajan kuluttua. Kantajalla on tällöin kaksi vaihtoehtoa. Tämä voi joko peruuttaa kanteen tai odottaa, että asianosainen palaa takaisin Suomeen, jolloin haastemies voi antaa asian tälle tiedoksi. Mikään ei kuitenkaan takaa sitä, että asianosainen tosiasiallisesti palaa Suomeen.

Kyselyyn vastanneiden käsitykset kansainvälisen tiedoksiannon onnistumisesta ja todennäköisimmästä lopputuloksesta poikkesivat vain vähän toisistaan. Kyselyyn vastanneista

11 oli sitä mieltä, että useimmiten tiedoksianto onnistuu, vaikkakin sitten vaikeuksien kautta. Yksi oli kuitenkin sitä mieltä, etteivät kansainväliset tiedoksiannot useinkaan onnistu. Suurimpana syynä tiedoksiannon epäonnistumiseen koettiin olevan asianosaisen osoitetietojen puuttuminen. Erityisen suuri onnistumisprosentti voitaneen sanoa olevan sellaisiin maihin, joihin tiedoksiantoja on eniten; Viroon ja Ruotsiin.

Yhteenvetona kansainvälisten tiedoksiantojen onnistumiseen voidaan katsoa olevan neljä keskeistä tekijää:

1. Tiedoksiannon kohteena olevan henkilön yhteistyöhalukkuus
2. Tieto tiedoksiannon kohteena olevan henkilön osoitteesta
3. Kohdemaan viranomaisten yhteistyöhalukkuus
4. Lähettävän ja vastaanottavan valtion välinen sopimus ja sen toimivuus

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyön keskeisimpänä johtopäätöksenä voidaan pitää sitä, että kansainvälisissä tiedoksiannoissa on ongelmia ja kehitettävää on vielä monessa suhteessa. EU-maat ovat onnistuneet yhtenäistämään lainsäädäntöään ja tekemään kattavia sopimuksia, joilla tiedoksiantoja säännellään. Atlas-järjestelmä on helpottanut tiedoksiantopyyntöjen luomista, lähettämistä ja vastaanottamista. Lainopillisen tutkimuksen ja laadullisen tutkimuksen johtopäätöksenä on koottu neljä isointa epäkohtaa, joihin puuttuminen parantaisi kansainvälistä tiedoksiantoprosessia kokonaisuudessaan.

1. Miksi kantaja peruuttaa hakemuksensa?

Haastatteluiden perusteella voidaan sanoa, että kantajat peruuttavat hakemuksensa usein. Yleisimmin syynä on saatavan pieni määrä, kuuluttamisen suuret kustannukset ja haastettavan henkilön osoitetietojen puuttuminen. Koska kantajat peruuttavat haasteita suhteellisen pienellä kynnyksellä, asianosainen, jolle tiedoksianto olisi tullut toimittaa, pääsee asiasta ikään kuin koira veräjstä. Tällainen tilanne tulee kyseeseen erityisesti silloin, jos henkilö on poistunut Suomesta Euroopan ulkopuolelle. Jos henkilölle ei löydy mitään pysyvää osoitetta, on asiakirjojen tiedoksi antaminen lähestulkoon mahdotonta. Valtioiden välisistä sopimuksista huolimatta eri valtioiden henkilörekisterit ovat hyvin erilaisia, mikä voi tarkoittaa, ettei asianosaisen osoitetta yksikertaisesti ole mahdollista selvittää.

Jos henkilön olinpaikasta ei saada mitään tietoa, voidaan tämä kuuluttaa. Kuuluttaminen itsessään on kyllä toimiva, mutta jokseenkin vanhentuneen tuntuinen prosessi. Kuuluttaminen saattaisi kaivata päivittämistä. Kääntöpuolena on kuitenkin se, että vaikka asia saataisiin kuulutuksella annettua tiedoksi ja asiassa annettua yksipuolinen tuomio, mikä todennäköisyys kantajalla on tosiasiallisesti saada rahasaataviaan henkilöltä, jonka olinpaikasta ei ole mitään tietoa. Tällaisen ongelman ratkaiseminen vaatisi valtioiden välisen yhteistyön lisäämistä ja käytäntöjen yhtenäistämistä yhä enenevässä määrin aina yksilötasolle saakka. Yhteistyötä tulisi olla sekä tuomioistuinten että toimeenpanevien viranomaisten välillä. Tällaisen yhteistyön ja toimintatapojen yhtenäistämisen kehittäminen veisi varmastikin vuosia.

2. Koulutuksen, käsikirjan ja keskittämisen puuttuminen

Kansainvälisiin tiedoksiantoihin ei anneta Pirkanmaan käräjäoikeudessa juuri minkäänlaista koulutusta. Oppi tulee käytännön kautta. Tietoa löytyy Intranetistä, mutta siellä oleva tieto on hyvin hajanaista ja sen yhteen kokoaminen vie paljon aikaa. Ohjeet tulisi olla koottuna selkeämmin, jotta tiedoksiantoprosessista saisi selkeämmän kuvan. Apua on saatavilla kokeneemmilta kollegoilta, mikä kuitenkin vie kahden ihmisen työaika. Pirkanmaan käräjäoikeudessa on olemassa eri asiaryhmille tehtyjä oppaita, joihin on koottuna vähintäänkin tärkein ja oleellisin tieto aiheesta. Kansainvälisiin tiedoksiantoihin liittyen tällaista opasta ei ole. Intranetistä löytyvästä maataulukosta on apua, mutta se ei välttämättä yksinään aina riitä. Kansainvälisten tiedoksiantojen keskittäminen esimerkiksi eri osastoiden sisällä yhdelle tai tarvittaessa useammalle henkilölle voisi olla varteenotettava ratkaisu. Tiettyjen ihmisten hoitaessa aina kansainväliseen tiedoksiantoon liittyvät toimenpiteet, toisi näille henkilöille kaivattua rutiinia asiaan, jolloin työskentely olisi tehokkaampaa. Näiden henkilöiden olisi myös helpompi auttaa tarvittaessa muita työntekijöitä ja perehdyttää uusia työntekijöitä. Kyselyssä esiin nousseet epäselvyydet esimerkiksi maksuissa ja asiakirjojen käännoksissä helpottuisivat sekä oppaan että asiaan syvemmin perehtyneiden henkilöiden myötä.

3. Atlaksen kaltaisen järjestelmän puuttuminen EU:n ulkopuolisilta mailta

Atlaksen perusajatus on toimiva. Järjestelmä, jonka avulla löytää suhteellisen helposti kohdemaahan sopivat tiedoksiantotavat, kohdemaan vastaanottavan viranomaisen sekä kääntää tarvittavat asiakirjat halutulle kielelle, on tarpeellinen työkalu. Atlas on tekniseltä toteutukseltaan yleistä tietoteknistä kehitystä jäljessä, joten se tulisi päivittää ja päivityksen yhteydessä tehdä järjestelmästä entistä selkeämpi. Atlaksen kaltaisen järjestelmän luominen myös EU-maiden ulkopuolisille maille helpottaisi tiedoksiantoprosessia ja osaltaan selkeyttäisi epäselvyyksiä muun muassa käännosten ja maksujen osalta, koska tiedot näistä ohjelma antaisi maakohtaisesti. Käytännössä tällaisen järjestelmän luominen maailmanlaajuisesti voi olla hankalaa kansallisten lainsäädäntöjen poikkeavuuksien takia. EU-maiden on ollut mahdollista yhtenäistää lainsäädäntöään niin, että Atlaksen luominen on ollut mahdollista. Ainakin jossain määrin Atlaksen kaltaisen järjestelmän luo-

minen EU-maiden ulkopuolisiinkin maihin onnistuisi jo nyt. Tulevaisuudessa mahdollisesti vielä helpommin, kun kansainvälisiin tiedoksiantoihin liittyvää lainsäädäntöä kehitetään ja yhtenäistetään entisestään.

4. Sähköistyminen ja sen puuttuminen

Tiedoksiannon toimittaminen sähköisesti olisi lakien ja sopimuksien puolesta mahdollista moniin valtioihin. Käytännössä sähköinen tiedoksianto ei ole paljoakaan käytössä. Sähköistymisen lisääntyminen asioiden hoidossa lisääntyy kaiken aikaa, mikä edellyttäisi myös mahdollisuutta kansainvälisten tiedoksiantojen toimittamisesta sähköisesti. Sähköinen tiedoksianto myös rajat ylittävissä tiedoksiannoissa voisi helpottaa ja nopeuttaa oikeudenkäyntiä huomattavasti kuitenkin lisäämättä sen kustannuksia. Kääntöpuolena on asianosaisen oikeusturvan varmistaminen ja se, että tiedoksiannon saaja tosiasiallisesti on henkilö, jolle tiedoksianto ollaan toimittamassa. Sähköinen tunnistautuminen esimerkiksi pankkitunnuksilla tai mobiilivarmenteella on kuitenkin niin yleistä, että samankaltainen järjestelmä voisi toimia myös sähköisissä tiedoksiannoissa. Ongelmaksi saattaisi nousta kansallisten lakien erilaisuus, mikä tarkoittaisi niiden yhtenäistämistä. Sähköisellä tiedoksiannolla voitaisiin kuitenkin ratkaista esimerkiksi luvussa 6.2 kuvattuja ongelmatilanteita, joissa käräjäoikeuden haastemies saa yhteyden ulkomailla olevaan henkilöön, mutta ei voi antaa asiakirjaa tälle tiedoksi puhelintiedoksiantona eikä asianosaista voida kuuluttaa, koska hänen olinpaikkansa tiedetään. Jos tällainen tilanne saataisiin ratkaistua sillä, että asianosaiselle voitaisiin lähettää sähköinen tiedoksianto, koko prosessi helpottuisi huomattavasti sekä asianosaisten että käräjäoikeuden näkökulmasta käsittelyaikojen lyhenemisestä puhumattakaan.

7.2 Pohdinta

Opinnäytetyössäni kuvattiin kansainvälistä tiedoksiantoprosessia siviiliasioissa. Ajatus työn aiheesta tuli omien työkokemusteni kautta. Halusin oppia kansainvälisistä tiedoksiannoista laajemmin. Työssäni kerrottiin myös Pirkanmaan käräjäoikeudesta, sen toimintatavoista kansainvälisiin tiedoksiantoihin liittyen sekä kyselystä, joka toteutettiin Pirkanmaan käräjäoikeudessa. Koska työ oli suunnattu sellaiselle lukijalle, jolle työn aihe ei ole tuttu, oli ensiarvoisen tärkeää kertoa myös siviilioikeudesta, tiedoksiannoista yleisesti sekä kotimaassa käytetyistä tiedoksiantotavoista.

Tiedoksiannon tapahtuminen asianmukaisella ja lain määrittämällä tavalla on yksi oikeudenkäyntiprosessin edellytyksistä ja tärkeä asia tarkasteltaessa asianosaisten oikeusturvaa. Tiedoksiantoon liittyy tärkeänä osana asianosaisten kuulemisperiaate, joka osaltaan vahvistaa sitä, että tiedoksiannon on tapahduttava lainmukaisesti, sillä pahimmassa tapauksessa väärin toimitettu tiedoksianto vaarantaa kuulemisperiaatteen toteutumisen.

Asiakirjojen tiedoksiantotavat kehittyvät koko ajan tekniikan kehittymisen, mutta myös eurooppalaistumisen seurauksena. Ihmisten liikkuvuus on lisääntynyt, mikä on kasvattanut välimatkoja ja lisännyt tiedoksiantojen haastavuutta. Puhelintiedoksiannot lisättiin vuoden 2010 alioikeusuudistuksen myötä oikeudenkäymiskaareen ja yleisesti ottaen voidaan sanoa, että muutos on ollut tervetullut ja toimiva lisä perinteisen posti- ja haastemiestiedoksiannon rinnalla. Puhelintiedoksiantoa ei voida kuitenkaan käyttää annettaessa asiakirjaa tiedoksi ulkomaille, mutta sähköinen tiedoksianto voisi helpottaa ja nopeuttaa kansainvälistyneessä maailmassa tiedoksiantoprosessia. Kolikon käänöpuolena on asianosaisten oikeusturvan varmistaminen tällaisessa sähköisessä menettelyssä. Toisaalta nykyaikana monet palvelut ovat siirtyneet sähköisiksi ja esimerkiksi tunnistautumisen erilaisilla pankki- ja mobiilivarmenteilla on arkipäivää. Lähettävien tahojen voi olla kuitenkin vaikea varmistua vastaanottavan tahon tekniikan, ohjelmien ja laitteiston ajantasaisuudesta. Voi olla, että tiedoksianto epäonnistuu pelkästään sen takia, että vastaanotavalla taholla ei ole käytössään laitteistoa, jolla voisi tiedoksiannon avata tai vahvistaa, että tiedoksianto on tosiasiallisesti toteutunut. Uskon kuitenkin, että tällaiset ongelmat ovat ratkaistavissa, ja että sähköisen tiedoksiannon käyttäminen tulee yhä yleistymään. Rinnalla on kuitenkin säilytettävä niin sanotut perinteisemmät tiedoksiantomenetelmät.

Kansainvälisissä tiedoksiannoissa haasteita aiheuttaa myös eri maiden välillä vallitsevien käytäntöjen erilaisuus. Erilaisten käytäntöjen yhtenäistäminen voisikin helpottaa tiedoksiantoprosessin nopeutta ja tehokkuutta. Euroopan unionissa ja esimerkiksi Pohjoismaiden välillä tällaista käytäntöjen yhtenäistämistä on tavoiteltu erilaisten sopimusten avulla ja yleisesti ottaen voidaan sanoa, että tiedoksianto Pohjoismaissa ja EU:ssa on suhteellisen helppoa ja vaivatonta. Oman kokemuksenikin pohjalta voidaan kuitenkin sanoa, että mitä erilaisemmat kahden maan oikeuskäytännöt ja oikeuslaitokset ovat, sitä vaikeampaa tiedoksiannon toimittaminen on.

LÄHTEET

Aluehallintovirasto. 2015. Tiedotteet. Kansainväliset tiedoksiannot aluehallintovirastoista käräjäoikeuksien tehtäväksi. Julkaistu 2.10.2015. Luettu 3.11.2016.

Euroopan oikeudellinen verkosto. 2016. Siviili- ja kauppaoikeus. Asiakirjojen tiedoksi-
anto. Päivitetty 17.10.2016. Luettu 1.11.2016. https://e-justice.europa.eu/content_service_of_documents-371-FI-fi.do?clang=fi#toc_8

Euroopan siviilioikeudellinen Atlas. Euroopan komissio. Luettu 14.11.2016.
http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_information_fi.htm

Euroopan unionin julkaisutoimisto. 2013. Kokoelma siviili- ja kauppaoikeuden alan oikeudellista yhteistyötä koskevaa Euroopan unionin lainsäädäntöä. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

Ervo, L. 2008. Oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuusvaatimus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

HE 79/1993. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alioikeusuudistuksen siirtymäsäännöksistä sekä eräiksi muiksi alioikeusuudistuksen voimaanpanoon liittyviksi laeiksi.

HE 123/2009. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta.

HE 216/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Helsingin Sanomat. 2013. Poste restante on maksuton noutoposti. Julkaistu 19.8.2013. Luettu 13.11.2016. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1376795168520>

Jokela, A. 2012. Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu. Helsinki: Talentum.

Koulu, R. 2003. Kansainvälinen prosessioikeus pääpiirteittäin. Helsinki: WSOY Lakitieto.

Lappalainen, J. 2001. Siviiliprosessioikeus II. Helsinki: Kauppakaari, Lakimiesliiton kustannus.

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum.

Oikeus.fi. 2016. Pirkanmaan käräjäoikeus. Luettu 10.11.2016. <https://oikeus.fi/karajaoikeudet/pirkanmaankarajaoikeus/fi/index.html>

Oikeusministeriö. 2013. Tiedoksianto. Siviiliasiat. Julkaistu 7.5.2013. Luettu 15.9.2016. <http://oikeusministerio.fi/fi/index/toimintajatavoitteet/kansainvalisetjau-asiat/kansainvalinenoikeusapu/siviiliasiat/tiedoksianto.html>

Oikeusministeriön Intranet. 2013. Kansainväliset asiat.

Proakatemia. 2015. Esseepankki. Luettu 10.11.2016. <http://esseepankki.proakatemia.fi/laadullinen-ja-maarallinen-tutkimus-opinnaytetyossa/>

Rautiainen, M. 2012. Rajat ylittävä sähköinen tiedoksianto. Helsingin yliopisto. Pro gradu-tutkielma.

Seppälä, S. 2012. Tiedoksiantokäsikirja. Oikeusministeriö. Päivitetty 12.11.2013.

LIITTEET

Liite 1. Maataulukko

Maataulukko tiedoksiannon lähettäjälle siviiliasioissa (Oikeusministeriön Intranet 2015).

Maat	1. Vaihtoehto Postitiedoksianto	2. Vaihtoehto Viranomaisreitti	Sopimusperusta
Islanti, Norja, Ruotsi, Tanska	Postitiedoksianto käy Ruotsiin, Tanskaan ja Islantiin. Norja vastustaa postitiedoksiantoa.	Tiedoksiantopyyntö lähetetään suoraan toisen jäsenvaltion vastaanottavalle viranomaiselle. (Ohjeet Intranetissä)	Pohjoismainen sopimus oikeusavusta
Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Iranti, Italia, Itävalta, Iso-Britannia, Kazakstan, Kreikka, Kroatia, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Saksa, Slovakia, Slovenia, Tšekki, Unkari, Vietnam, Viro	Asiakirjat saa lähettää postitse suoraan vastaanottajalle kirjattuna kirjeenä vastaanottotodistusta tai vastaavaa käyttäen.	Tiedoksiantopyyntö lähetetään suoraan toisen jäsenvaltion vastaanottavalle viranomaiselle. (Ohjeet Atlak- sessa)	EU-tiedoksiantoasetus
Albania, Argentiina, Australia, Valko-Venäjä, Bosnia ja Hertsegovina, Kanada, Kiina, Egypti, Intia, Israel, Japani, Etelä-Korea, Meksiko, Monaco, Montenegro, Marokko, Venäjä, Serbia, Sri Lanka, Sveitsi, Makedonia, Turkki, Ukraina, Yhdysvallat, Venezuela	Asiakirjat voidaan lähettää postitse suoraan sopimusvaltiossa olevalle henkilölle, jos kyseinen valtio ei ole tehnyt varaumaa 10 artiklan a kohtaan. Postitiedoksianto on sallittu mm. Australiaan, Kanadaan ja Yhdysvaltoihin. Postitiedoksianto ei ole mahdollinen mm seuraaviin valtioihin: Egypti, Intia, Kiina, Sveitsi, Turkki, Ukraina, Venezuela ja Venäjä	Tiedoksiantopyyntö lähetetään keskusviranomaiselle, joka Suomessa on Oikeusministeriö. Oikeusministeriö lähettää pyynnön vastaanottavalle keskusviranomaiselle. Vastaus palautuu ulkomailta suoraan tuomioistuimelle.	Haag 1965 -sopimus

Antigua ja Barbuda, Armenia, Bahama, Barbados, Belize, Botswana, Kolumbia, Kuwait, Malawi, Pakistan, Moldova, Saint Vincent ja Grenadiinit, San Marino, Seychellit		(Ohjeet Intranetissä)	
Muut valtiot Esimerkiksi Kuuba, Thaimaa ja Vietnam Esimerkiksi Libanon, Mongolia, Uzbekistan	Ei postitiedoksiantoa	Tiedoksianto-pyyntö lähetetään Ulkoasiainministeriölle.	a) Ei sopimusta b) Haag 1954-sopimus (Haagin riita-asiain oikeudenkäyntiä koskeva sopimus 1.3.1954)

Liite 2. Kyselylomake

1. Miten koet kansainväliset tiedoksiannot?

- Miten systeemi käytännössä toimii mielestäsi?
- Ovatko Intranetin ohjeistukset kansainvälisistä tiedoksiannoista ja Atlas selkeitä?
- Mistä johtuu, että systeemi toimii/ei toimi?

2. Mitä ovat kokemuksesi mukaan tyypillisiä tilanteita kansainvälisissä tiedoksiannoissa?

- Mihin maihin haastetaan usein/mihin maihin haastaminen onnistuu/mihin maihin haastaminen on hankalaa?
- Millaisiin käytännön ongelmiin törmätään tai onko niitä? Kerro esimerkkitilanteita.

3. Mikä on sinun kokemuksesi mukaan todennäköisyys, että henkilö saadaan haastettua ulkomailta?

- Mitkä seikat vaikuttavat onnistumiseen?
- Mitkä seikat vaikuttavat epäonnistumiseen?

4. Mikä on mielestäsi todennäköisin lopputulos kansainvälisessä tiedoksiannoissa?

5. Onko sinun mielestäsi jotain parannettavaa? Mitä?

